

SKÝRSLA FRAMSÖGUMANNNS

í máli E-27/13*

BEIÐNI Héraðsdóms Reykjavíkur um ráðgefandi álit EFTA-dómstólsins samkvæmt 34. gr. samningsins milli EFTA-ríkjanna um stofnun eftirlitsstofnunar og dómstóls, í máli

Sævars Jóns Gunnarssonar

og

Landsbankans hf.

um túlkun á tilskipunum nr. 87/102/EBE frá 22. desember 1986 um samræmingu á lögum og stjórnsýslufyrirmælum aðildarríkjanna varðandi neytendalán og nr. 93/13/EBE frá 5. apríl 1993 um óréttmæta skilmála í neytendasamningum.

I Inngangur

1. Ágreiningur aðila í málinu sem rekið er fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur lýtur að lögmæti verðtryggingarákvæðis í skuldabréfi. Sævar Jón Gunnarsson (stefnandi) fékk lán frá Landsbankanum hf. (stefnda) gegn útgáfu skuldabréfs. Lánið er tengt við vísitölu neysliverðs og höfuðstóll lánsins hækkar í hlutfalli við hana.

2. Í málinu sem rekið er fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur greinir aðila, meðal annars, á um það hvort verðtryggingarákvæði skuldabréfsins sé óskuldbindandi. Auk þess greinir þá á um hvort 12. gr. laga nr. 121/1994 samrýmist tilskipun nr. 87/102/EBE.

II. Löggjöf

EES-réttur

3. Í 3. gr. EES-samningsins segir:

* Endurskoðuð í 5. mgr.

Samningsaðilar skulu gera allar viðeigandi almennar eða sérstakar ráðstafanir til að tryggja að staðið verði við þær skuldbindingar sem af samningi þessum leiðir.

Þeir skulu varast ráðstafanir sem teflt geta því í tvísýnu að markmiðum samnings þessa verði náð.

Þeir skulu enn fremur auðvelda samvinnu innan ramma samnings þessa.

4. Í 7. gr. EES-samningsins segir:

Gerðir sem vísað er til eða er að finna í viðaukum við samning þennan, eða ákvörðunum sameiginlegu EES-nefndarinnar, binda samningsaðila og eru þær eða verða teknar upp í landsrétt sem hér segir:

(a) gerð sem samsvarar reglugerð EBE skal sem slík tekin upp í landsrétt samningsaðila;

(b) gerð sem samsvarar tilskipun EBE skal veita yfirvöldum samningsaðila val um form og aðferð við framkvæmdina.

Tilskipun 87/102/EBE

5. Tilskipun nr. 87/102/EBE um samræmingu á lögum og stjórnarsýslufyrirmælum aðildarríkjanna varðandi neytendalán var tekin upp í 4. lið XIX. viðauka EES-samningsins, en sá liður var felldur úr gildi frá og með 12. maí 2010.¹ Til að veita fulla yfirsýn skal það tekið fram að Tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins nr. 2008/48/EB frá 23. apríl 2008 um lánsamninga fyrir neytendur og um niðurfellingu á tilskipun ráðsins nr. 87/102/EBE var tekin upp í lið 7h í XIX. viðauka EES-samningsins.²

6. Í 9. lið formálsorða tilskipunarinnar segir:

Rétt er að neytendur fái fullnægjandi upplýsingar um lánskilyrði, lánskostnað og um skuldbindingar sínar. Upplýsingar þessar ættu meðal annars að taka til árlegrar hlutfallstölu lánskostnaðar eða, sé því ekki til að dreifa, heildarupphæðarinnar sem neytandinn þarf að greiða fyrir lánið. Þar til ákvörðun er tekin um aðferð eða aðferðir er beita skuli innan bandalagsins við útreikning á árlegri hlutfallstölu lánskostnaðar ættu aðildarríki að geta haldið sig við gildandi aðferðir eða viðteknar venjur um útreikning þessa hlutfalls eða, sé slíku ekki til að dreifa, að setja ákvæði um hvernig neytendur skuli upplýstir um heildarkostnað við lántöku.

¹ 4. liður var felldur úr gildi frá og með 12. maí 2010 samkvæmt 2. mgr. 1. gr. ákvörðunar nr. 16/2009, Stjtið. ESB L 73, bls. 53.

² Kveðið var á um upptöku þessa liðar í ákvörðun nr. 16/2009 (Stjtið ESB L 73, bls. 53 og EES viðbætur nr. 16, 19. mars 2009, bls. 24), tók gildi 1. nóvember 2011.

7. Í 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar segir:

Í þessari tilskipun merkir:

[...]

d) „heildarlánskostnaður neytandans“ allan kostnað, að meðtöldum vöxtum og öðrum kostnaði sem neytandinn þarf að greiða fyrir lánið.

e) „árleg hlutfallstala kostnaðar“ heildarkostnað við neytendalán, lýst sem árlegri prósentu af upphæð láns þess sem veitt er og reiknuð út í samræmi við 1. gr. a.

8. Í a-lið 1. mgr. 1. gr. a tilskipunarinnar segir:

Árleg hlutfallstala kostnaðar skal vera það sem svarar til núvirðis allra skuldbindinga (lána, endurgreiðslna og kostnaðar), er til kann að koma eða þegar eru fyrir hendi og lánveitandi og lántakandi hafa samið um, og skal reiknað út í samræmi við þá stærðfræðiformúlu sem sett er fram í II. viðauka.

9. Í 6. mgr. 1. gr. a tilskipunarinnar segir:

Þegar um er að ræða lánsamninga, sem í eru ákvæði er heimila breytingar á vaxtagjöldum og upphæð eða stigi annars kostnaðar er fellur undir árlega hlutfallstölu kostnaðar en ekki er unnt að meta hverju nemi á þeim tíma sem útreikningur er gerður, skal reikna út árlega hlutfallstölu kostnaðar á þeirri forsendu að vextir og annar kostnaður verði óbreytanlegur og gildi fram til loka lánsamnings.

10. Í 4. gr. tilskipunarinnar segir:

1. Lánsamningar skulu gerðir skriflega. Neytandinn skal fá eintak af slíkum skriflegum samningi.

2. Í skriflega samningnum skal eftirfarandi koma fram:

a) yfirlýsing um árlega hlutfallstölu lánskostnaðar;

b) yfirlýsing um það við hvaða aðstæður megi breyta árlegri hlutfallstölu lánskostnaðar.

Í því tilviki að ekki sé unnt að gefa yfirlýsingu um árlega hlutfallstölu lánskostnaðar, skal veita neytandanum nægjanlegar upplýsingar í skriflega samningnum. Upplýsingar þessar skulu a.m.k. taka til þess sem kveðið er á um í öðrum undirlið 1. mgr. 6. gr.

c) tilgreining upphæðar, fjölda og tíðni eða gjalddaga greiðslna er neytandinn verður að inna af hendi til að endurgreiða lánið, sem og um greiðslur fyrir vexti og annan kostnað. Heildarupphæð þessara greiðslna ætti einnig að tilgreina þar sem unnt er;

d) yfirlýsing um þá kostnaðarliði sem segir í 2. mgr. 1. gr. a, að undanteknum kostnaði er tengist því að ekki er staðið við skyldur samkvæmt samningnum, er ekki voru reiknaðar með í árlegri hlutfallstölu kostnaðar en neytandinn verður að greiða við tiltekna aðstæður, ásamt yfirlýsingu um þær aðstæður. Sé nákvæm upphæð þessara liða þekkt skal tilgreina upphæðina en sé ekki um það að ræða skal tilgreina aðferð til útreiknings hennar eða eins nákvæma ágiskun og unnt er.

Tilskipun 93/13/EBE

11. Tilskipun 93/13/EBE um óréttmæta skilmála í neytendasamningum (tilskipunin) var tekin upp í XIX. viðauka EES-samningsins, í lið 7a.³

12. Í 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar segir:

Þessi tilskipun nær ekki til samningsskilmála sem endurspeglar lög og bindandi stjórnsýsluákvæði og ákvæði eða meginreglur í alþjóðasamningum sem aðildarríkin eða bandalagið eiga aðild að, m.a. á sviði flutningamála.

13. Í 2. gr. tilskipunarinnar segir:

Í þessari tilskipun er merking eftirfarandi hugtaka sem hér segir:

(a) „óréttmætir skilmálar“: samningsskilmálar samkvæmt skilgreiningu í 3. gr.;

(b) „neytandi“: einstaklingur sem í samningum, er þessi tilskipun nær til, á viðskipti í öðru skyni en vegna starfs síns;

(c) „seljandi eða veitandi“: einstaklingur eða lögpersóna sem í samningum, er þessi tilskipun nær til, á viðskipti vegna starfs síns, hvort sem það er opinbert starf eða ekki.

14. Í 3. gr. tilskipunarinnar segir:

1. Samningsskilmáli sem hefur ekki verið samið um sérstaklega telst óréttmætur ef hann, þrátt fyrir skilyrðið um „góða trú“, veldur umtalsverðu ójafnvægi réttinda og skyldna samningsaðila samkvæmt samningnum, neytanda til tjóns.

2. Ekki telst hafa verið samið sérstaklega um samningsskilmála ef hann hefur verið saminn fyrir fram og neytandi því ekki haft tækifæri til að hafa áhrif á efni skilmálans, einkum þegar um er ræða fastorðaða staðalsamninga.

Þótt samið hafi verið sérstaklega um einstök atriði samningsskilmála eða einn tiltekinn samningsskilmála, þá gildir þessi grein áfram um afganginn af

³ Bætt við samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 7/1994 (Stjtið. ESB 1994 L 160, bls. 1 og EES-viðbætur nr. 17, 28.6.1994, bls. 1), tók gildi 1. júlí 1994.

samningnum ef heildarmat á samningnum sýnir að hann er þrátt fyrir það fastorðaður staðalsamningur.

Ef seljandi eða veitandi heldur því fram að samið hafi verið sérstaklega um staðalskilmála er sönnunarbyrðin hans.

3. Í viðaukanum er skrá, leiðbeinandi en ekki tæmandi, yfir samningsskilmála sem teljast óréttmætir.

15. Í 4. gr. tilskipunarinnar segir:

1. Með fyrirvara um 7. gr. skal við mat á því hvort samningsskilmáli er óréttmætur taka tillit til þess um hvers konar vörur eða þjónustu samningurinn er og hafa hliðsjón af öllum aðstæðum á þeim tíma sem samningurinn er gerður og öllum öðrum skilmálum samningsins eða annars samnings sem hann hangir saman við.

2. Matið á því hvort samningsskilmálar séu óréttmætir nær hvorki til skilgreiningar á aðalefni samningsins né samræmis milli verðs og vara eða þjónustu og greiðslu fyrir hana ef þessir skilmálar eru orðaðir á eðlilegu, skiljanlegu máli.

16. Í 5. gr. tilskipunarinnar segir:

Í samningum þar sem allir eða tilteknir skilmálar sem neytanda eru boðnir eru skriflegir skulu skilmálarnir ávallt orðaðir á eðlilegu, skiljanlegu máli. Í vafamálum um túlkun skilmála gildir sú túlkun sem neytandanum kemur best. Þessi túlkunarregla gildir ekki í tengslum við málsmeðferð samkvæmt 2. mgr. 7. gr.

17. Í 6. gr. tilskipunarinnar segir:

1. Aðildarríkin skulu mæla svo fyrir um að óréttmætir skilmálar í samningi seljanda eða veitanda við neytanda séu ekki samkvæmt landslögum þeirra bindandi fyrir neytandann og að samningurinn verði áfram bindandi fyrir samningsaðila ef hann getur haldið gildi sínu að öðru leyti án óréttmætu skilmálanna.

2. Aðildarríkin skulu gera nauðsynlegar ráðstafanir til að tryggja að neytandinn sé ekki sviptur þeirri vernd sem þessi tilskipun veitir honum við það að lög lands utan bandalagsins eru valin sem gildandi lög fyrir samninginn ef hann tengist náðið yfirráðasvæði aðildarríkjanna.

18. Í viðauka tilskipunarinnar segir:

Samningsskilmálar sem um getur í 3. mgr. 3. gr.

1. Samningsskilmálar sem hafa að markmiði eða þau áhrif:

(a) ...

(l) að gera ráð fyrir að vöruverð sé ákveðið við afhendingu eða heimila seljanda vöru eða veitanda þjónustu að hækka verðið án þess, í báðum tilvikum, að veita neytandanum tilsvarendi rétt til að ógilda samning ef endanlegt verð er of hátt samanborið við umsamið verð við gerð samnings;

2. Gildissvið g-, j- og l-liðar:

(a) ...

(c) Ákvæði g-, j- og l-liðar gilda ekki um:

- viðskipti með framseljanleg verðbréf, fjármálapappíra og aðrar vörur eða þjónustu ef verðið er bundið breytingum á vísitölu, markaðsverði verðbréfa eða vöxtum á fjármagnsmarkaði sem seljandinn eða veitandinn hefur ekki áhrif á;

- ...

(d) Ákvæði l-liðar koma ekki í veg fyrir löglega vísitölubindingu ef aðferðin við útreikning verðbreytinga er útskýrð rækilega í samningi.

Landsréttur

Lög nr. 7/1936

19. Tilskipunin var leidd í lög á Íslandi með lögum nr. 14/1995, sem breyttu lögum nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga (samningalög) með því að bæta fjórum greinum við þau, 36. gr. atil dd. og breyta 36. gr.

20. Í 1. mgr. 36. gr. samningalaga segir að samningi megi víkja til hliðar í heild eða að hluta, eða breyta, ef það yrði talið ósanngjarnt eða andstætt góðri viðskiptavenju að bera hann fyrir sig, sbr. þó 36. gr. c. Hið sama eigi við um aðra löggerninga.

21. Samkvæmt 2. mgr. 36. gr. skal við mat samkvæmt 1. mgr. líta til efnis samnings, stöðu samningsaðila, atvika við samningsgerðina og atvika sem síðar komu til.

22. Samkvæmt 1. mgr. 36. gr. a. gilda ákvæði 36. gr. a–d um samninga, meðal annars samningsskilmála, sem ekki hefur verið samið um sérstaklega enda séu samningarnir liður í starfsemi annars aðilans, atvinnurekanda, en í meginatriðum ekki liður í starfsemi hins aðilans, neytanda, samanber þó 36. gr. d.

23. 36. gr. b. kveður á um að skriflegur samningur, sem atvinnurekandi gefur neytanda kost á, skuli vera á skýru og skiljanlegu máli. Komi upp vafi um merkingu samnings sem nefndur er í 1. mgr. 36. gr. a skal túlka samninginn neytandanum í hag.

24. Samkvæmt 36. gr. c. gilda ákvæði 36. gr. um samninga samkvæmt 1. mgr. 36. gr. a, þó með þeim breytingum sem leiðir af 2. og 3. mgr. 36. gr. c.

25. Samkvæmt 2. mgr. 36. gr. c. skal líta til atriða og atvika sem nefnd eru í 2. mgr. 36. gr., meðal annars skilmála í öðrum samningi sem hann tengist. Þó skal eigi taka tillit til atvika sem síðar komu til, neytanda í óhag.

26. Í 3. mgr. 36. gr. c. segir að samningur teljist ósanngjarn stríði hann gegn góðum viðskiptaháttum og raski til muna jafnvægi milli réttinda og skyldna samningsaðila, neytanda í óhag. Ef slíkum skilmála er vikið til hliðar í heild eða að hluta, eða breytt, skal samningurinn að kröfu neytanda gilda að öðru leyti án breytinga verði hann efndur án skilmálans.

Lög nr. 38/2001

27. Verðtrygging sparifjár og lánsfjár var fyrst heimiluð á Íslandi með lögum nr. 13/1979 um stjórn efnahagsmála o.fl. og hafa ákvæði um það efni verið í lögum síðan. Núgildandi reglur um verðtryggingu sparifjár og lánsfjár er að finna í VI. kafla laga nr. 38/2001 um vexti og verðtryggingu. Ákvæði kaflans eru ófrávíkjanleg, ef frá eru taldar þær undanþágur sem kveðið er á um í 2. gr.

28. Samkvæmt 13. gr. laganna gilda ákvæði VI. kafla þeirra um skuldbindingar sem varða sparifé og lánsfé í íslenskum krónum þar sem skuldari lofar að greiða peninga og þar sem umsamið eða áskilið er að greiðslurnar skuli verðtryggðar. Þar kemur einnig fram að með verðtryggingu sé í þessum kafla laganna átt við breytingu í hlutfalli við innlenda verðvísitölu og að um heimildir til verðtryggingar fari samkvæmt 14. gr. nema lög kveði á um annað.

29. Samkvæmt 1. mgr. 14. gr. er heimilt að verðtryggja sparifé og lánsfé samkvæmt 13. gr. ef grundvöllur verðtryggingarinnar er vísitala neysluverðs sem Hagstofa Íslands reiknar samkvæmt lögum sem um vísitöluna gilda og birtir mánaðarlega í Lögbirtingablaði. Vísitala sem reiknuð er og birt í tilteknum mánuði gildir um verðtryggingu sparifjár og lánsfjár frá fyrsta degi þar næsta mánaðar. Í 2. mgr. segir að í lánsamningi sé þó heimilt að miða við hlutabréfavísitölu, innlenda eða erlenda, eða safn slíkra vísitalna sem ekki mæla breytingar á almennum verðlagi.

30. 1. mgr. 15. gr. laga nr. 38/2001 kemur fram að Seðlabanki Íslands geti að fengnu samþykki ráðherra ákveðið lágmarkstíma verðtryggðra innstæðna og lána. Bankinn getur jafnframt að fengnu samþykki ráðherra ákveðið að vextir verðtryggðra innstæðna og lána

skuli vera óbreytanlegir á lánstímanum. Þá setur seðlabankinn nánari reglur um verðtryggingu sparifjár og lánsfjár, sbr. 2. mgr. sömu lagagreinar.

Reglur Seðlabanka Íslands nr. 492/2001

31. Á grundvelli 15. gr. laga nr. 38/2001 setti Seðlabankinn reglur nr. 492/2001 um verðtryggingu sparifjár og lánsfjár.

32. Fyrsta grein reglnanna kveður á um að verðtrygging sparifjár og lánsfjár miðað við innlenda verðvísitölu skuli miðast við vísitölu neysluverðs eins og Hagstofa Íslands auglýsir hana mánaðarlega, sbr. ákvæði VI. kafla laga nr. 38/2001, nema lög kveði á um annað.

33. Samkvæmt 1. mgr. 4. gr. reglnanna er verðtrygging láns með ákvæði um að höfuðstóll þess miðist við vísitölu neysluverðs því aðeins heimil að lánið sé til fimm ára hið minnsta. Í 2. mgr. segir að höfuðstóll láns breytist í hlutfalli við breytingar á vísitölu neysluverðs frá grunnvísitölu til fyrsta gjalddaga og síðan í hlutfalli við breytingar á vísitölu milli gjalddaga. Skal höfuðstóll láns breytast á hverjum gjalddaga, áður en vextir og afborgun eru reiknuð út. Grunnvísitala skal vera vísitala sú, sem í gildi er þegar lán er veitt, nema samningur eða eðli máls leiði til annars.

34. Í 3. mgr. 4. gr. reglnanna segir að gjalddagar láns skulu allir vera á sama degi mánaðar, þannig að tímabilið milli gjalddaga teljist í heilum mánuðum. Sé gjalddagi láns á einhverjum öðrum degi mánaðar en lánveiting á sér stað, skal til leiðréttingar reikna dagvexti með sérstökum verðbótum, fyrir frávikið innan lánveitingarmánaðar (mest 29 dagar). Við útborgun láns greiðir lánþegi dagvextina, ef gjalddagi er síðar í mánuði en lánveiting, en lánveitandi greiðir, ef gjalddagi er fyrir. Í 4. mgr. er veitt heimild til að semja svo um í fjármálagerningum, sem skráðir eru á skipulegum verðbréfamarkaði samanber lög nr. 110/2007 um kauphallir, að á útborgunardegi láns og greiðsludegi afborgana og vaxta miðist verðbætur innan mánaðar við daglega línulega breytingu á vísitölu neysluverðs, það er milli gildis hennar á fyrsta degi mánaðar og gildis hennar á fyrsta degi næsta mánaðar þar á eftir. Loks segir í 5. mgr. að á kvittunum skuli jafnan gera nákvæma grein fyrir útreikningi greiðslu og áföllnum verðbótum.

Lög nr. 12/1995

35. Í lögum nr. 12/1995 um vísitölu neysluverðs er að finna ákvæði um aðferðir við útreikning vísitölu neysluverðs. Þar segir að Hagstofa Íslands skuli reikna og birta vísitöluna mánaðarlega. Skal hún reist á grunni sem Hagstofan ákveður samkvæmt niðurstöðum neyslukönnunar. Vísitalan skal svo sem kostur er miðast við meðalverðlag í landinu. Samkvæmt 2. mgr. 1. gr. laganna er sérstök nefnd Hagstofunnar til ráðgjafar um gerð vísitölu og fylgist með reglubundnum útreikningi hennar.

Lög nr. 121/1994

36. Þegar gengið var frá lánessamningnum sem um er deilt voru í gildi lög nr. 121/1994 um neytendalán. Lögin leiddu tilskipun 87/102/EBE í íslenskan rétt. Í þeirra stað eru nú komin lög nr. 33/2013 frá 1. nóvember 2013 sem innleiddu tilskipun 2008/48/EB.

37. Í 5. gr. laganna er gerð krafa um að lánessamningur skuli gerður skriflega og fela í sér upplýsingar þær sem tilgreindar eru í 6. og 8. gr. Meðal þess sem upplýsa skal um er höfuðstóll, þ.e. lánsfjárhæð án nokkurs kostnaðar (1. tl. 1. mgr. 6. gr.), vextir (3. tl. 1. mgr. 6. gr.), heildarlántökukostnaður í krónum, reiknaður út skv. 7. gr. (4. tl. 1. mgr. 6. gr.), árleg hlutfallstala kostnaðar, þ.e. heildarlántökukostnaður, lýst sem árlegri prósentu af upphæð höfuðstólsins og reiknaðri út skv. 10.–12. gr. (5. tl. 1. mgr. 6. gr.), heildarupphæð sú sem greiða skal (6. tl. 1. mgr. 6. gr.), fjöldi einstakra greiðslna, fjárhæð þeirra og gjalddaga (7. tl. 1. mgr. 6. gr.) og gildistími lánessamnings og skilyrði uppsagnar hans (8. tl. 1. mgr. 6. gr.). Í 2. mgr. 6. gr. segir jafnframt að ef breyta megi lánskostnaði, afborgunum eða öðrum atriðum lánskjara á samningstímanum skuli lánveitandi greina neytanda frá því við hvaða aðstæður breytingarnar geti orðið.

38. Í 7. gr. er heildarlántökukostnaður skilgreindur, og í 9. gr. segir að þó lögin kveði á um að neytandi skuli fá upplýsingar um vexti eða fjárhæðir þar sem vextir eru meðtaldir, komi það ekki í veg fyrir að aðilar geti samið um að vextir séu að nokkru eða öllu leyti breytilegir.

39. Í 10. til 12. gr. eru svo nánari ákvæði um útreikning árlegrar hlutfallstölu kostnaðar (ÁHK). ÁHK er skilgreind í 10. gr. sem „það vaxtaígildi sem jafnar núvirðið af greiðsluskuldbindingum lánveitanda annars vegar og neytanda hins vegar samkvæmt lánessamningi þeirra.“ Samkvæmt 11. gr. skal reikna hana út á þeim tíma sem lánessamningur er gerður.

40. 12. gr. laga nr. 121/1994 varðar lánessamninga sem heimila verðtryggingu eða breytingu á vöxtum eða öðrum gjöldum sem teljast hluti árlegrar hlutfallstölu kostnaðar, en ekki er unnt að meta hverju nemi á þeim tíma sem útreikningur er gerður. Í slíkum tilvikum skal reikna út árlega hlutfallstölu kostnaðar miðað við þá forsendu að verðlag, vextir og önnur gjöld verði óbreytt til loka lánstímans.

III Málavextir og meðferð málsins

41. Með bréfi dagsettu 17. desember 2013, sem skráð var samdægurs í málaskrá dómstólsins, óskaði Héraðsdómur Reykjavíkur eftir ráðgefandi áliti í máli sem rekið er fyrir dómstólnum milli Sævars Jóns Gunnarssonar og Landsbankans hf.

42. Þann 19. nóvember 2008 tók stefnandi lán hjá stefnda að fjárhæð 630.000 ISK gegn útgáfu skuldabréfs með staðlaða samningsskilmála. Í fyrirsögn skuldabréfsins segir að það sé: „Skuldabréf með óskiptri sjálfsskuldarábyrgð — lán til einstaklings.“ Er þar jafnframt tekið fram að skuldabréfið sé verðtryggt með breytilegum vöxtum og jöfnum

greiðslum (annuitet). Auk þess er heildarlánstíminn skýrður, fjöldi afborgana og við hvaða grunnvísitölu er miðað.

43. Í fyrstu málsgrein meginmáls bréfsins kemur fram að um sé að ræða lán með jöfnum greiðslum afborgana og vaxta (það er afborgun og vextir séu ávallt sama upphæðin nema vextir breytist). Þá segir eftirfarandi: „Lánið er bundið vísitölu neysluverðs til verðtryggingar og breytist skuldin í samræmi við breytingar á vísitölunni frá grunnvísitölu til gjalddaga á hverjum tíma. Þannig skal útgefandi greiða til viðbótar hverri einstakri greiðslu afborgana og vaxta, verðuppbót á hverjum gjalddaga, sem miðast við hækkun vísitölu frá grunnvísitölunni.“

44. Skuldabréfinu fylgdi greiðsluáætlun, sem undirrituð var af báðum aðilum þann 20. nóvember 2008. Í henni er að finna sundurliðun greiðslna af láninu á hverjum áætluðum gjalddaga, alls 64 talsins, auk útreiknings á eftirstöðvum, afborgun, greiðslu vaxta og kostnaðar miðað við hverja greiðslu. Þá segir eftirfarandi í greiðsluáætluninni: „Athugið að um áætlun er að ræða. Áætlunin er byggð á 0% verðbólgu, núgildandi vöxtum, og gjaldskrá bankans, sem geta tekið breytingum sbr. ákvæði í skuldabréfi.“

45. Greiðslubyrði lánsins reyndist talsvert hærri en ráð var fyrir gert í greiðsluáætluninni jafnvel þótt hinir breytilegu vextir af láninu hafi lækkað í kjölfar þess að byrjað var að greiða afborganir. Má ganga út frá því að hækkun afborganna umfram greiðsluáætlun hafi orsakast af verðbótauppreikningi lánsins á hverjum gjalddaga sem hafði þau áhrif að bæði höfuðstóll og vextir hækkuðu umfram þær fjárhæðir sem gert var ráð fyrir í áætluninni.

46. Stefnandi höfðaði mál á hendur stefnda fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur. Að mati héraðsdómsins leikur vafi á því hvernig skýra beri 12. gr. laga nr. 121/1994 og hvort heimilt sé, við útreikning heildarlántökukostnaðar neytanda, að líta alfarið fram hjá verðbólgu, eins og hún er á þeim tíma þegar samið er um lán, og miða þess í stað við 0% verðbólgu. Samkvæmt framansögðu taldi héraðsdómur rétt að leita ráðgefandi álits hjá EFTA-dómstólnum.

IV Spurningarnar sem beint var til dómstólsins

47. Héraðsdómur Reykjavíkur beindi eftirfarandi spurningum til EFTA-dómstólsins:

- 1. Samrýmist það ákvæðum tilskipunar nr. 87/102/EBE um neytendalán, eins og tilskipuninni var breytt með tilskipun nr. 90/88/EBE og tilskipun nr. 98/7/EB, að við gerð lánsammans, sem bundinn er vísitölu neysluverðs samkvæmt heimild í settum lögum og tekur því breytingum í samræmi við verðbólgu, sé við útreikning á heildarlántökukostnaði og árlegri hlutfallstölu kostnaðar, sem birtur er lántaka við samningsgerðina, miðað við 0% verðbólgu en ekki þekkt verðbólgu á lánökudegi?**

2. Samrýmist það ákvæðum tilskipunar ráðsins 93/13/EBE frá 5. apríl 1993 um óréttmæta skilmála í neytendasamningum ef löggjöf í ríki sem aðild á að EES-samningnum heimilar að samningur um neytendalán hafi að geyma ákvæði þess efnis að greiðslur af láninu skuli verðtryggðar samkvæmt fyrir fram ákveðinni vísitölu?
3. Ef svarið við annarri spurningunni er á þann veg að verðtrygging greiðslna af neytendaláni sé samrýmanleg ákvæðum tilskipunar 93/13/EBE þá er í þriðja lagi spurt hvort tilskipunin takmarki svigrúm viðkomandi samningsríkis til þess að ákveða með lögum eða stjórnvaldsfyrirmælum hvaða þættir skuli valda breytingum á hinni fyrir fram ákveðnu vísitölu og eftir hvaða aðferðum þær breytingar skuli mældar.
4. Ef svarið við þriðju spurningunni er að tilskipun 93/13/EBE takmarki ekki það svigrúm samningsríkis sem nefnt er í þeirri spurningu þá er í fjórða lagi spurt hvort samningsskilmáli teljist hafa verið sérstaklega umsamin í skilningi 1. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar þegar a) tekið er fram í skuldabréfi sem neytandi undirritar í tilefni lántöku að skuldbinding hans sé verðtryggð og tilgreint er í skuldabréfinu við hvaða grunnvísitölu verðbreytingar skuli miðast, b) skuldabréfinu fylgir yfirlit sem sýnir áætlaðar og sundurliðaðar greiðslur á gjalddögum lánsins og tekið er fram í yfirlitinu að áætlunin geti tekið breytingum í samræmi við verðtryggingarákvæði lánessamningsins, og c) neytandi og veitandi undirrita báðir greiðsluyfirlitið samtímis og samhliða því að neytandi undirritar skuldabréfið?
5. Telst aðferðin við útreikning verðbreytinga í lánessamningi hafa verið útskýrð rækilega fyrir neytanda í skilningi d-liðar 2. gr. viðauka við tilskipun 93/13/EBE þegar atvik eru með þeim hætti sem nánar greinir í fjórðu spurningunni?
6. Á ríki sem er aðili að EES-samningnum val milli þess við innleiðingu 1 mgr. 6. gr. tilskipunar 93/13/EBE, annars vegar að mæla svo fyrir í landsrétti að heimilt sé að lýsa óskuldbindandi fyrir neytanda óréttmæta skilmála í skilningi 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar, eða hins vegar að mæla svo fyrir í landsrétti að slíkir skilmálar skuli ávallt vera óskuldbindandi fyrir neytandann?

V Skriflegar greinargerðir

48. Í samræmi við 20. gr. stofnsamþykktar EFTA-dómstólsins og 97. gr. starfsreglna hans hafa skriflegar greinargerðir borist frá eftirtöldum aðilum:

- Stefnanda, í fyrirsvári er Bragi Dór Hafþórsson, hdl., sem nýtur aðstoðar Björns Þorra Viktorssonar, hrl.
- Stefnanda, í fyrirsvári er Hulda Árnadóttir, hdl., sem nýtur aðstoðar Helga Þórs Þorsteinssonar, hdl.
- Ríkisstjórn Íslands, í fyrirsvári sem umboðsmenn eru Kristján Andri Stefánsson, sendiherra hjá utanríkisráðuneytinu og Eiríkur Áki Eggertsson, lögfræðingur hjá fjármála- og efnahagsráðuneytinu auk Andra Árnasonar, hrl., sem nýtur aðstoðar Stefáns Andrew Svensson, hrl.
- Eftirlitsstofnun EFTA (ESA), í fyrirsvári sem umboðsmenn eru Xavier Lewis, framkvæmdastjóri lögfræði- og framkvæmdasviðs, Markus Schneider og Auður Ýr Steinarsdóttir lögfræðingar á lögfræði- og framkvæmdasviði.
- Framkvæmdastjórn Evrópusambandsins, í fyrirsvári sem umboðsmenn eru Marta Owsiany-Hornung og Nicola Yerrell, hjá lagaskrifstofu framkvæmdastjórnarinnar

VI Samantekt yfir málsástæður og rök aðila

Stefnandi

49. Stefnandi heldur því fram að það leiði af dómsniðurstöðu í máli *Jana Pereničová and Vladislav Perenič v SOS financ spol. s r. o.* að viðskiptahættir sem fela í sér að gefið sé til kynna í lánasamningi að árlegir vextir séu lægri en raunvextir verði að teljast misvísandi í skilningi 1. mgr. 6. gr. tilskipunar 2005/29/EB að svo miklu leyti sem hún leiðir eða líklegt sé að hún leiði til þess að hinn almenni neytandi taki viðskiptaákvörðun sem hann hefði ekki tekið að öðrum kosti.⁴

50. Stefnandi telur að þegar vernd neytenda sé í húfi skuli hið evrópska „sanngirnispróf“ bæði eiga við um aðgerðir einkaaðila og hins opinbera sem stoð eiga í innlendri löggjöf.

51. Stefnandi heldur því fram að þær sérstöku aðstæður séu fyrir hendi á Íslandi að aðilar semji aldrei sérstaklega um verðtryggingarákvæði og að aðferð við útreikning sé aldrei sérstaklega lýst heldur sé einungis vísað til verðtryggingar og verðbólgu í tveimur stöðluðum setningum.

Fyrsta spurningin

⁴ Vísað er til máls C-453/10 *Jana Pereničová and Vladislav Perenič v SOS financ spol. s r. o.*, dómur frá 15. mars 2012, birtur með rafrænum hætti, 47. mgr.;

52. Með vísan til dómaframkvæmdar, telur stefnandi afar mikilvægt fyrir neytandann að hann sé vel upplýstur áður en hann gerir samninginn um alla þá þætti sem geta haft áhrif á skuldbindinguna sem hann undirgengst.⁵

53. Stefnandi heldur því fram að á þeim tímapunkti sem útreikningur árlegrar hlutfallstölu kostnaðar (ÁHK) var gerður hafi stefnda verið kunnugt um breytinguna á vísitölu neysluverðs sem hefði áhrif á fyrstu afborgun lánsins. Áhrif verðtryggingar höfuðstólsins og vaxtanna á útreikning ÁHK og heildarlántökukostnað séu gríðarleg. Einungis fjórum mánuðum eftir lántökuna hafi 6,1% lántökukostnaður lagst ofan á höfuðstólinn.

54. Stefnandi heldur því enn fremur fram að í greiðslufirlitinu sem fylgdi skuldabréfinu komi ekkert fram um áhrif breytinga á vísitölu neysluverðs á fjárhæðina sem endurgreiða skuli. Þvert á móti segir að „heildarupphæð sem greiða á miðað við óbreytta vexti“ sé 847.454 ISK. Stefnandi telur því að þessi aðferð verði að teljast misvísandi og ógagnsæ.

55. Stefnandi telur jafnframt að 6. mgr. 1. gr. a tilskipunar 87/102/EBE, með hliðsjón af b-lið 2. mgr. 4. gr., sé ekki hægt að túlka með þeim hætti að ÁHK og heildarlántökukostnað megi reikna út með því að gera ráð fyrir að verðbólga verði 0% út lánstímann. Aðferð stefnda við útreikning lántökukostnaðar og ÁHK gefur þá mynd af láninu að það sé venjulegt, óverðtryggt lán með breytilegum vöxtum, sem er til þess fallið að neytandinn taki viðskiptaákvörðun sem hann hefði ekki tekið að öðrum kosti.

56. Stefnandi leggur því til að dómstóllinn svari fyrstu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Það samrýmist ekki ákvæðum tilskipunar nr. 87/102/EBE, eins og henni var breytt með tilskipun nr. 90/88/EBE og tilskipun nr. 98/7/EB, að við gerð lánsamnings, sem bundinn er vísitölu neysluverðs samkvæmt heimild í settum lögum og tekur því breytingum í samræmi við verðbólgu, sé við útreikning á heildarlántökukostnaði og árlegri hlutfallstölu kostnaðar, sem birtur er lántaka við samningsgerðina, miðað við 0% verðbólgu en ekki þekkt verðbólgu á lántökudegi.

Önnur spurningin

57. Stefnandi bendir á að tilskipun 93/13/EBE girði ekki fyrir notkun verðtryggingarákvæðis. Það megi ráða af 3. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar með hliðsjón af viðauka hennar. Þótt viðaukinn sé eingöngu leiðbeinandi er í l-lið 1. mgr., ef hann er lesinn með hliðsjón af d-lið 2. mgr., að finna staðfestingu á því, að heimila megi

⁵ Vísað er til máls C-76/10 *Photovost*, úrskurður dómsins, [2010] ECR I-11557, 68 mgr.; máls C-226/12 *Construtora Principado SA v José Ignacio Menéndez Álvorez*, dómur frá 16. janúar 2014, birtur með rafrænum hætti, 26. mgr.

verðtryggingarákvæði með því skilyrði að slíkur skilmáli innihaldi rækilega útskýringu á aðferðinni sem beitt er við útreikning verðbreytinga.

58. Stefnandi telur að ekki megi líta svo á að verðtryggingarákvæðið sem tengt er við vísitölu neysluverðs endurspegli „lög og bindandi stjórnsluákvæði“ í skilningi 2. mgr. 1. gr. tilskipunar 93/13/EBE og því verði það ekki undanskilið gildissviði tilskipunarinnar. Á Íslandi er notkun verðtryggingarákvæðis einungis valkostur en ekki skylda. 14. gr. laga nr. 38/2001 heimilar notkun mismunandi tegunda verðtryggingar við gerð lánsamnings. Stefnandi telur því að verðtrygging sem tengd er vísitölu neysluverðs geti ekki talist bindandi ákvæði í skilningi 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar.

59. Með vísan til dómaframkvæmdar telur stefnandi að verðtryggingarákvæði skuldabréfsins og greiðsluáætlunarinnar hefði átt að vísa til einhvers laga- eða stjórnsluákvæðis sem kvæði á um réttindi og skyldur samningsaðilanna.⁶

60. Stefnandi telur einnig að það leiði af dómaframkvæmd að ef aðildarríki rýmkar gildissvið tilskipunar beri að túlka slík ákvæði með samræmdum hætti.⁷

61. Að lokum bendir stefnandi á að stefndi hafi ekki fullnægt skyldu sinni til að reikna út og birta stefnanda lántökukostnaðinn sem telst þar með óréttmætur skilmáli í skilningi tilskipunar 93/13/EBE.

62. Stefnandi leggur til að dómstóllinn svari annarri spurningunni með eftirfarandi hætti:

Tilskipun 93/13/EBE útilokar ekki ákvæði í samningum á milli neytenda og veitenda lána þess efnis að greiðslur af láninu skuli verðtryggðar samkvæmt fyrir fram ákveðinni vísitölu ef aðferðin við útreikning verðbreytinga er útskýrð rækilega í samningi.

Þriðja spurningin

63. Stefnandi telur að þriðju spurningunni beri að svara neitandi af þeirri einföldu ástæðu að tilskipun 93/13/EBE geti ekki haft áhrif á aðferðir við útreikning vísitölu neysluverðs eða þætti hennar þótt d-liður 2. gr. viðaukans kveði á um að aðferðina við útreikning verðbreytinga verði að útskýra rækilega til að verðtryggingarákvæði samnings teljist réttmætt.

⁶ Vísað er til máls C-92/11 *RWE Vertrieb AG v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V.*, dómur frá 21. mars 2013, birtur með rafrænum hætti, 50. mgr. og máls C-472/10 *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt.*, dómur frá 26. apríl 2012, birtur með rafrænum hætti, 29. mgr.

⁷ Vísað er til máls C-28/95 *Leur-Bloem* [1997] ECR I-04161, 27. mgr.; máls C-130/95 *Giloy* [1997] ECR I-4291, 28. mgr.; og máls C-602/10 *Volksbank Romania*, dómur frá 12. júlí 2012, birtur með rafrænum hætti, 87. mgr.

64. Stefnandi leggur því til að dómstóllinn svari þriðju spurningunni með eftirfarandi hætti:

Ákvæði tilskipunar 93/13/EBE takmarka ekki svigrúm EES-ríkja til þess að ákveða hvaða þættir skuli valda breytingum á fyrir fram ákveðinni vísitölu, á borð við hina íslensku vísitölu neysluverðs, eða eftir hvaða aðferðum þær breytingar skuli mældar.

Fjórða spurningin:

65. Í upphafi vill stefnandi taka fram að það sé landsdómstólsins að svara spurningunni að teknu tilliti til allra kringumstæðna. Þó verður ekki talið að sérstaklega hafi verið samið um samningsskilmála, samkvæmt 2. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar, ef hann hefur verið saminn fyrir fram og neytandi því ekki haft tækifæri til að hafa áhrif á efni skilmálans. Á þetta einkum við um fastorðaða staðalsamninga.

66. Stefnandi telur að Héraðsdómur Reykjavíkur hafi í beiðni sinni gefið til kynna að starfsmenn stefnda hafi samið skilmála skuldabréfsins og að í því sé að finna staðlaða samningsskilmála. Haldi stefndi því engu að síður fram að sérstaklega hafi verið samið um skilmálann sem um ræðir hvíli sönnunarbyrðin um það atriði á honum, í samræmi við 3.-lið 2. mgr. 3. gr. tilskipunar 93/13/EBE.

67. Stefnandi leggur til að dómstóllinn svari fjórðu spurningunni með eftirfarandi hætti.:

Svara ber spurningunni með þeim hætti að það sé landsdómstólsins að meta það atriði að teknu tilliti til allra kringumstæðna.

Fimmta spurningin

68. Stefnandi telur að við mat á því hvort verðtryggingin hafi verið rækilega útskýrð verði ekki aðeins að skoða þá þætti sem útlistaðir eru í 3. og 4. gr. tilskipunar 93/13/EBE heldur einnig skilyrði 5. gr. um gagnsæi.

69. Stefnandi telur að það sé aðalatriði að neytandanum sé kleift að sjá fyrir, á grundvelli skýrra og skiljanlegra forsendna, þær breytingar sem líklegt er að verði á samningstímanum vegna verðtryggingarinnar. Til þess að svo geti orðið verði allt sem talist geti mikilvægt að vera skráð í samninginn með skýrum og ótvíræðum hætti. Stefnandi tekur fram að þær upplýsingar sem hann fékk hafi ekki verið gagnsæjar.

70. Stefnandi leggur til að dómstóllinn svari fimmtu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Það er landsdómstólsins að meta hvort samningsskilmáli um verðtryggingu afborgana og vaxta af neytendaláni teljist hafa verið útskýrður rækilega og með skýrum hætti fyrir neytandanum. Slíkt mat beri að taka mið af nákvæmu orðalagi viðeigandi samningsákvæðis og því með hvaða hætti samningurinn uppfylli gagnsæiskröfur sem gerðar eru í tilskipun 87/102/EBE.

Sjötta spurningin

71. Stefnandi segir það leiða af skýru orðalagi 1. mgr. 6. gr. tilskipunar 93/13/EBE að óréttmætir skilmálar í neytendasamningum séu óskuldbindandi fyrir neytandann. Þá ályktun megi draga af niðurstöðum í máli *Banco Español de Credito*.⁸

72. Af dómi í því máli megi einnig ráða að aðildarríkjum beri, samkvæmt 1. mgr. 7. gr. tilskipunar 93/13/EBE, að grípa til rétttra og árangursríkra leiða til að hindra áframhaldandi notkun óréttmætra skilmála í samningum seljenda eða veitenda við neytendur. Enn fremur hafi niðurstaða málsins verið sú að ef landsdómstóllinn hefði vald til að endurskoða óréttmæta skilmála slíkra samninga væri það til þess fallið að grafa undan langtímamarkmiðum 7. gr. tilskipunar 93/13/EBE.⁹

73. Stefnandi leggur því til að dómstóllinn svari sjöttu spurningunni með eftirfarandi hætti:

1 mgr. 6. gr. tilskipunar 93/13 verður að skýra með þeim hætti að hún girði fyrir löggjöf aðildarríkis sem heimilar landsdómstól að breyta samningi með því að endurskoða efni samningsskilmála í málum þar sem landsdómstóllinn hefur komist að þeirri niðurstöðu að óréttmætur skilmáli í samningi á milli seljanda eða veitanda og neytanda sé ógildur.

Stefndi

74. Stefndi bendir á að spurningarnar sem beint hafi verið til dómstólsins varði meðferð bindandi reglna um verðtryggingu að íslenskum rétti. Verðtryggingarkerfið og löggjöf þar að lútandi falli, að mati stefnda, að öllu leyti utan gildissviðs EES-samningsins á grundvelli 125. gr. hans.

75. Stefndi heldur því fram að XIX. viðauka samningsins og EES-reglum sem falla undir hann sé ekki ætlað að taka til atriða sem varða efnahagsstefnu og fjárhagslegan stöðugleika. Að mati stefnda geti EES-reglur ekki talist tengjast eða takmarka forræði aðildarríkja til að setja sjálf reglur um slík atriði. Með vísan til dómaframkvæmdar

⁸ Vísað er til máls C-618/10 *Banco Español de Credito*, dómur frá 14. júní 2012, birtur með rafrænum hætti, 62. og 63. mgr.

⁹ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Banco Español de Credito*, 68.-69. mgr.

EFTA-dómstólsins telur stefndi að EES-ríki njóti viðtæks svigrúms við ákvarðanatöku um grundvallarþætti efnahagsstefnu sinnar.¹⁰

76. Í ljósi framangreindra röksemda leggur stefndi til að dómstóllinn svari öllum spurningunum sem vísað var til hans með eftirfarandi hætti:

Íslenska verðtryggingarkerfið og sú löggjöf sem að því lýtur var innleitt sem viðbragð við fjármálakreppu á Íslandi sem til kom vegna mikillar verðbólgu. Kerfið er tæki sem íslenski löggjafinn hannaði ásamt Seðlabanka Íslands til að tryggja efnahagslegan og fjárhagslegan stöðugleika og með því er reynt að vernda nú- og framtíðarvirði eigna í formi fjármagns fyrir aðstæðum sem skapast vegna verðbólgu. Verðtryggingarkerfið sem slíkt og löggjöfin sem að því lýtur fellur utan gildissviðs EES-samningsins og lögsögu EFTA-dómstólsins.

77. Komist dómstóllinn að þeirri niðurstöðu að spurningarnar sem beint var til hans falli efnislega undir gildissvið EES-samningsins og heyri almennt undir EES-rétt vill stefndi gera eftirfarandi athugasemdir við spurningarnar.

Fyrsta spurningin

78. Stefndi telur að tilskipun 87/102/EBE geri einungis ráð fyrir lágmarkssamhæfingu reglna landsréttar er varða neytendalán.

79. Þar sem verðtrygging lána fellur ekki undir gildissvið tilskipunar 87/102/EBE og engin önnur EES-löggjöf fjallar um meðferð verðtryggingar í neytendalánasamningum er það aðildarríkjanna að setja reglur á því sviði.¹¹

80. Stefndi leggur til að dómstóllinn svari fyrstu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Tilskipun ráðsins 87/102/EBE frá 22. desember 1986 um samræmingu á lögum og stjórnsýslufyrirmælum aðildarríkjanna varðandi neytendalán gildir ekki efnislega um verðtryggingu lánasamninga. Heimild til beitingar slíkrar verðtryggingar, þar með talin hvaða aðferð notuð er við kynningu hennar fyrir neytendalántaka, fellur undir landsrétt.

81. Komist dómstóllinn að þeirri niðurstöðu að fyrsta spurningin falli ekki að öllu leyti utan við gildissvið tilskipunar 87/102/EBE telur stefndi að löggjafa aðildarríkisins hafi verið heimilt að setja sérstök lög þar sem gert sé ráð fyrir 0% verðbólgu við útreikning árlegrar hlutfallstölu kostnaðar í samræmi við 6. mgr. 1. gr. a tilskipunarinnar.

¹⁰ Vísað er til máls E-16/11 *EFTA Surveillance Authority v Iceland* [2013] EFTA Ct. Rep. 5, 227. mgr.

¹¹ Vísað er til máls C-470/12 *Pohotovost's. r. o. v Miroslav Vasuta*, dómur frá 27. febrúar 2014, birtur með rafrænum hætti, 46. mgr.

82. Til vara leggur stefndi til að dómstóllinn svari fyrstu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Tilskipun ráðsins 87/102/EBE um neytendalán, eins og henni var breytt með tilskipun 90/88/EBE og tilskipun 98/7/EB, girðir ekki fyrir setningu laga sem mæla fyrir um aðferð við framkvæmd verðtryggingar þar sem heildarkostnaður láns er reiknaður út og árleg hlutfallstala kostnaðar kynnt neytenda við samningsgerðina.

Önnur til sjötta spurning

Gildissvið tilskipunar 93/13/EBE

83. Í fyrsta lagi tekur stefndi fram að með tilskipuninni sé stefnt að samhæfingu afleiddrar EES-löggjafar hvað varðar skilmála í neytendasamningum.

84. Stefndi heldur því fram að það leiði af 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar að samningsskilmálar sem endurspeglar lög og bindandi stjórnsýsluákvæði landsréttar falli utan gildissviðs tilskipunarinnar. Samkvæmt 13. tl. formálsorða tilskipunarinnar sé gert ráð fyrir því að lög og stjórnsýsluákvæði aðildarríkjanna, sem beint eða óbeint ákvarða skilmála neytendasamninga, feli ekki í sér óréttmæta skilmála. Stefndi bendir í þessu sambandi á að Evrópudómstóllinn hafi talið þá undanþágu réttlætandi þar sem með réttu megi gera ráð fyrir að löggjafi aðildarríkis hafi þegar leitað jafnvægis milli allra réttinda og skyldna aðila að ákveðnum tegundum samninga.¹² Þá hafi Evrópudómstóllinn einnig komist að þeirri niðurstöðu að samningsskilmálar séu undanþegnir gildissviði tilskipunarinnar ef þeir endurspeglar ákvæði landslaga sem lúta að tilteknum tegundum samninga. Það eigi ekki aðeins við falli samningur aðilanna undir slíka tegund heldur einnig ákvæði landslaga taka til annarra samninga.¹³

85. Stefndi bendir á að ekki sé skylt að verðtryggja lánasamninga að íslenskum rétti. Sammælist aðilar um verðtryggt lán sé þó framkvæmd verðtryggingarákvæðis í samningi lögbundin. Verðtryggingarákvæðið endurspeglar því með skýrum hætti lög og bindandi stjórnsýsluákvæði landsréttar og falli utan gildissviðs tilskipunarinnar.

86. Í öðru lagi telur stefndi að það sé landsdómstólsins að ákveða hvort verðtryggingarákvæðið í samningi aðilanna geti talist endurspeglar lög eða bindandi stjórnsýsluákvæði landsréttar.

87. Samkvæmt framansögðu leggur stefndi til að dómstóllinn svari spurningum 2 til 6 með eftirfarandi hætti:

¹² Vísað er til áður tilvitnaðs mál *RWE Vertrieb AG v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V.*, 28. mgr.

¹³ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *RWE Vertrieb AG v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V.*, 27. mgr. og álits Trstenjaks aðallögsmanns í því máli, 50. mgr.

Gildissvið tilskipunar 93/13/EB um óréttmæta skilmála í neytendasamningum nær ekki til samningsskilmála sem endurspeгла lög eða bindandi stjórnsýsluákvæði landsréttar eins og þau sem eiga við um ágreining aðila í málinu sem rekið er fyrir landsdómstólnum.

88. Til vara við framangreinda tillögu gerir stefndi athugasemdir við hverja spurningu fyrir sig.

Önnur spurningin

89. Stefndi telur að tilskipunin eigi almennt séð að vernda borgara gegn misbeitingu valds af hálfu seljanda eða veitanda þegar þeir geri samninga um kaup á vörum og þjónustu sem neytendur.

90. Stefndi heldur því fram að gert sé ráð fyrir því að ákvæði landsréttar, sem beint eða óbeint ákvarði skilmála neytendasamninga, feli ekki í sér óréttmæta skilmála þar sem með réttu megi gera ráð fyrir að löggjafi aðildarríkis hafi þegar leitað jafnvægis milli allra réttinda og skyldna samningsaðila.¹⁴ Hvers kyns ákvæði landsréttar, sem heimili tiltekna skilmála í neytendasamningum, verði því að telja réttmæt. Það sé jafnframt landsdómstólsins að skera úr um hvort skilmálinn sem um ræðir teljist óréttmætur eða ekki.¹⁵

91. Með fyrirvara um ofangreint, telur stefndi að 1. mgr. 3. gr. og 1. mgr. 4. gr. tilskipunarinnar feli í sér tiltekin skilyrði fyrir því að telja megi samningsskilmála óréttmæta. 1. liður 1. mgr. viðauka tilskipunarinnar eigi ekki við um skuldabréfið og d-liður 2. mgr. og 1. liður 1. mgr. viðaukans komi ekki í veg fyrir löglega vísitölubindingu ef aðferðin við útreikning verðbreytinga er útskýrð rækilega í samningi.

92. Stefndi bendir einnig á að sérstaklega sé gert ráð fyrir áhrifum verðtryggingar á útlánsvexti í tilskipun 2008/48/EB.

93. Stefndi leggur til að dómstóllinn svari annarri spurningunni með eftirfarandi hætti:

Löggjöf EES-ríkis sem heimilar að samningur um neytendalán hafi að geyma ákvæði þess efnis að greiðslur af láninu skuli verðtryggðar samkvæmt fyrir fram ákveðinni vísitölu samrýmist ákvæðum tilskipunar ráðsins 93/13/EBE frá 5. apríl 1993 um óréttmæta skilmála í neytendasamningum. Hvort slík ákvæði skuli teljast óréttmæt í skilningi 1. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar er eingöngu landsdómstólsins að meta.

¹⁴ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *RWE Vertrieb AG v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V.*, 28. mgr.

¹⁵ Vísað er til máls *C-478/99 Commission v Sweden* [2002] ECR I-4147, 11. mgr.; áður tilvitnaðs máls *C-226/12 Constructora Principado S.A.*, 20. mgr.

Þriðja spurningin

94. Stefndi bendir á að 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar útiloki sérstaklega samningsskilmála sem endurspegli lög og bindandi stjórnsýsluákvæði. Stefndi bætir við að tilskipunin, sem hafi takmarkað efnislegt gildissvið, geti ekki talist hafa áhrif á svigrúm aðildarríkja til að setja lög varðandi þá þætti sem hafa áhrif á útreikning og mælingu verðtryggingar. Tilskipunin takmarki ekki svigrúm löggjafa EES-ríkja til að ákveða hvaða þættir skuli hafa áhrif á fyrir fram ákveðna vísitölu og hvaða aðferðum beri að beita við mælingu hennar.

95. Stefndi leggur til að dómstóllinn svari þriðju spurningunni með eftirfarandi hætti:

Tilskipun 93/13/EBE frá 5. apríl 1993 um óréttmæta skilmála í neytendasamningum takmarkar ekki svigrúm viðkomandi samningsríkis til þess að ákveða með lögum eða stjórnvaldsfyrirmælum hvaða þættir skuli valda breytingum á hinni fyrir fram ákveðnu vísitölu og eftir hvaða aðferðum þær breytingar skuli mældar.

Fjórða spurningin

96. Stefndi telur að það sé landsdómstólsins að skera úr um hvort samningsskilmáli teljist hafa verið sérstaklega umsaminn á grundvelli þeirra skilyrða sem talin eru upp í 2. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar. Í þessu sambandi bendir stefndi á að samningsskilmálarnir sem um ræðir væru í samræmi við íslensk lög um verðtryggingu og að ekki sé skylt að semja sérstaklega um samningsskilmála samkvæmt íslenskum rétti. 36. gr. laga nr. 7/1936 takmarki ekki athugun á því hvort skilmálar séu óréttmætir við skilmála sem sérstaklega hafi verið samið um.

97. Stefndi leggur til að dómstóllinn svari fjórðu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Hvort tiltekinn samningsskilmáli teljist hafa verið sérstaklega umsaminn það er hvort hann hafi verið saminn fyrir fram og hvort neytandanum hafi gefist kostur á að hafa áhrif á efni skilmálans er álitamál sem er einungis landsdómstólsins að skera úr um.

Fimmta spurningin

98. Stefndi telur ekki nauðsynlegt að leiða viðaukann við tilskipun 93/13/EBE í landslög þar sem hann veiti neytandanum engin sérstök réttindi umfram þau sem honum eru veitt í tilskipuninni. Þó beri að taka mið af viðaukanum þegar ákvæði tilskipunarinnar eru túlkuð. Sú staðreynd að samningsskilmáli hafi ekki verið rækilega útskýrður fyrir neytandanum leiði ekki sjálfkrafa til þess að slíkur skilmáli teljist óréttmætur.

99. Stefnandi bendir á að það sé landsdómstólsins að skera úr um hvort verðtryggingarákvæðið hafi verið rækilega útskýrt fyrir neytandanum og hvort skilmálinn teljist óréttmætur.¹⁶ Kveðið sé á um hin almennu viðmið athugunar á réttmæti í 1. mgr. 3. gr. og 1. mgr. 4. gr. tilskipunarinnar.¹⁷

100. Stefnandi heldur því fram að lögsaga EFTA-dómstólsins nái einungis til túlkunar ákvæða hinna viðeigandi tilskipanna og þeirra viðmiða sem landsdómstólnum sé heimilt eða skylt að beita þegar hann skoði samningsskilmála með hliðsjón af þeim ákvæðum.¹⁸

101. Að framansögðu gættu telur stefnandi að verðtrygging lánessamninga hafi verið almenn um langt skeið á Íslandi. Því verði stefnandi að teljast ágætlega upplýstur og forsjáll neytandi.¹⁹

102. Stefnandi bendir á að verðtryggingarákvæði skuldabréfsins hafi verið skýrt og gagnort og að skýrlega hafi komið fram í greiðslufirlitinu að gert væri ráð fyrir 0% verðbólgu í áætluninni, eins og lögboðið væri, og að sá þáttur gæti tekið breytingum í samræmi við skilmála skuldabréfsins.

103. Stefnandi leggur til að dómstóllinn svari fimmtu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Það er landsdómstólsins að skera úr um hvort tiltekinn samningsskilmáli teljist hafa verið rækilega útskýrður.

Sjötta spurningin

104. Stefnandi telur að aðildarríki verði að hafa svigrúm til að ákveða hvernig það innleiði ákvæði 1. mgr. 6. gr. tilskipunar 93/13/EBE að því gættu að landsdómstólum sé veitt heimild til að ógilda óréttmæta samningsskilmála.

105. Stefnandi telur að í 6. gr. tilskipunarinnar sé gerð krafa um að aðildarríkin grípi til nauðsynlegra aðgerða til að tryggja að óréttmætir skilmálar í samningi sem seljandi eða veitandi gerir við neytanda séu óskuldbindandi fyrir neytandann. Með vísan til dómaframkvæmdar og 7. gr. EES-samningsins bendir stefnandi á að yfirvöld aðildarríkis hafi val um form og aðferð innleiðingar.²⁰ Stefnandi telur, varðandi þetta atriði, að þótt

¹⁶ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Constructora Principado*, 20. mgr.

¹⁷ Mál C-484/08 *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid v Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc)* [2010] ECR I-0475, 33. mgr.; mál C-478/99 *Commission of the European Communities v the Kingdom of Sweden* [2002] ECR I-04147, 11. og 17. mgr.; mál C-237/02 *Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft & Cp. KG v Ludger Hofstetter and Ulrike Hofstetter* [2004] ECR I-03403, 18., 19. og 21. mgr.

¹⁸ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *RWE Vertrieb AG v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V.*, 48. mgr.

¹⁹ Mál C-356/04, *Lidl v Colruyt* [2006], ECR I-08501, 78. mgr.

²⁰ Mál C-550/07 P *Akzo Nobel Chemicals Ltd. and Akros Chemicals Ltd. v Commission*, [2007] ECR I-113523, 113. mgr.

nægilegt sé að veita dómstólum heimild til að ógilda óréttmæta samningsskilmála verði landsdómstóll að beita því valdi þegar reyni á samningsskilmála sem hann telji óréttmæta í skilningi tilskipunarinnar.²¹

106. Stefndi telur að gildissvið 36. gr. laga nr. 7/1936 sé rýmra en gert sé ráð fyrir í tilskipun 93/13/EBE þar sem ákvæðið taki meira að segja til samningsskilmála sem sérstaklega hafi verið samið um. Það er því ljóst, að mati stefnda, að íslenskir dómstólar hafi heimild til að ógilda óréttmæta samningsskilmála. Stefndi bendir jafnframt á að í málum þar sem samningsskilmálar falla undir gildissvið tilskipunar 93/13/EBE og landsdómstóll telur slíka skilmála óréttmæta sé honum skylt að beita valdi sínu til að tryggja að neytandinn sé óskuldbundinn af hinum óréttmætu skilmálum.

107. Stefndi leggur til að dómstóllinn svari sjöttu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Við innleiðingu í landsrétt hafa aðildarríki EES-samningsins svigrúm hvað varðar ógildingu óréttmæta samningsskilmála að því leyti er dómstólum er veitt heimild til að ógilda slíka samningsskilmála og dæma þá óskuldbindandi fyrir neytandann.

Ríkisstjórn Íslands

Fyrsta spurningin

108. Ríkisstjórn Íslands skilur fyrstu spurninguna þannig að með henni sé leitað svars við því hvort útreikningur ÁHK og heildarkostnaðar láns sem bundið er vísitölu neysluverðs þar sem gert er ráð fyrir 0% verðbólgu stangist óhjákvæmilega á við tilskipun 87/102/EBE.

109. Ríkisstjórn Íslands telur að verðtrygging sé lykilþáttur íslensks efnahagslífs og því verði að gera ráð fyrir að neytendur á íslenskum markaði skilji þann grundvallarþátt verðtryggðs láns að samið sé um endurgreiðslu raunvirðis lánsins að viðbættum vöxtum en að nafnvirði fjárhæðanna sem komi til greiðslu geti hækkað eða lækkað vegna verðbólgu og að því séu vextirnir lægri en á óverðtryggðu láni.

110. Ríkisstjórn Íslands telur að ekki sé minnst verðtryggingu lána með beinum hætti í tilskipun 87/102/EBE. Ekki sé því beinlínis gerð krafa um að tekið sé mið af breytingum á nafnvirði eða afborgunum sem tilkomnar eru vegna verðtryggingar við útreikning heildarlántökukostnaðar og ÁHK. Sömuleiðis sé ekki gerð krafa um að ÁHK sé ÁHK miðað við nafnvirði frekar en ÁHK miðað við raunvirði. Þar af leiðandi sé ekki unnt að draga þá ályktun að tilskipun 87/102/EBE krefjist útreiknings ÁHK á nafnvirði vegna verðtryggðra lán (á grundvelli gildandi verðbólguþingstígs) frekar en útreiknings ÁHK á raunvirði.

²¹ Mál C-488/11 *Dirk Frederik Asbeek Brusse and Katarina de Man Garabito v Jahani BV*, dómur frá 30. maí 2013, birtur með rafrænum hætti, 51. mgr.

111. Með vísan til 2. mgr. 4. gr., 1. mgr. 6. gr., 6. mgr. 1. gr. a tilskipunar 87/102/EBE og minnisblaðs framkvæmdastjórnarinnar um tilskipun 2008/48/EB telur ríkisstjórn Íslands að líta beri framhjá kostnaði sem síðar komi til sem óvissa ríki um og ekki sé hægt að áætla með hæfilegri vissu. Að teknu tilliti til framansagðs ætti þar af leiðandi ekki að gera ráð fyrir áhrifum verðbólgu í ÁHK eða heildarlántökukostnaði jafnvel þótt sú krafa væri gerð í tilskipun 87/102/EBE að ÁHK og heildarlántökukostnaður væru reiknaðir út á nafnvirði.

112. Ríkisstjórn Íslands telur jafnframt að tilgangur þeirra krafna sem gerðar séu samkvæmt tilskipun 87/102/EBE, að neytandinn sé upplýstur um heildarlántökukostnað, sé að vernda neytandann með því að gefa honum tækifæri til að leggja mat á umfang þeirrar skuldbindingar sem hann tekst á hendur.²² Ef neytandinn er upplýstur um ÁHK á raunvirði frekar en á nafnvirði sé hann í betri aðstöðu til að taka skynsamlega, upplýsta ákvörðun á grundvelli tekna sinna og eignastöðu á þeirri stundu.

113. Ríkisstjórn Íslands telur enn fremur að ef ÁHK á nafnvirði og heildarkostnaður láns sem veita á neytanda ætti að grundvallast á þekktu verðbólguþingi á þeim tíma sem ÁHK er reiknuð út myndi það örugglega hvorki endurspegla raunverulega ÁHK á nafnvirði né lántökukostnaðinn sem greiða þyrfti þar sem ólíklegt sé að raunverulegt meðalverðbólguþing á lánstímanum yrði hið sama og verðbólguþingið á þeim tíma sem ÁHK væri reiknuð út. Ef ÁHK á nafnvirði væri reiknuð út á tíma verðhjöðunar gæti ÁHK á nafnvirði og lántökukostnaður þvert á móti villt um fyrir neytandanum sem gæti þá haldið að raunvaxtastig lánsins væri lægra en það reynist. Það gæti einnig gert neytendum erfiðara fyrir að bera saman lánstilboð.

114. Komist dómstóllinn að þeirri niðurstöðu að það samrýmist ekki tilskipun 87/102/EBE að ÁHK og heildarkostnaður verðtryggðra lána séu reiknaðir út á raunvirði í stað þess að miðað sé við þekkt verðbólguþing við dagsetningu lántökunnar fer ríkisstjórn Íslands þess loks á leit við dómstólinn að hann takmarki tímabundin áhrif dómsniðurstöðunnar í samræmi við þær meginreglur sem Evrópuþingurinn hefur mótað.²³ Bæði skilyrðin fyrir takmörkun tímabundinna áhrifa ákvörðunar, annars vegar að hlutaðeigandi hafi verið í góðri trú og hins vegar að hætta sé á alvarlegum vandkvæðum vegna dómsniðurstöðunnar, séu uppfyllt í málinu.²⁴

115. Hvað þetta varðar telur ríkisstjórn Íslands að af framansögðu megi leiða að lögfræðilega vissu skorti um það atriði hvort gerð sé krafa, samkvæmt tilskipun 87/102/EBE, um að ÁHK á nafnvirði miðað við verðbólgu á lántökutímanum sé tekin

²² Vísað er til máls C-264/102 *Cofinoga Merignac SA v Sylvain Sachithanathan*, ECR I-02157, 26. mgr.

²³ Vísað er til máls 43/75 *Gabrielle Defrenne v Societe anonyme belge de navigation aeriene Sabena* [1976] ECR 455.

²⁴ Vísað er til máls C-525/11 *Mednis SIA v Valsts ierņemumu dienests*, birtur með rafrænum hætti, 42.-43. mgr. og máls C-24/86 *Vincent Blaizot v University of Liege and others* [1988] ECR 379, 28. mgr.

fram í skilmálum þegar neytandi hefur tekið verðtryggt lán. Ríkisstjórn Íslands telur jafnframt að ESA kunnir að hafa ýtt undir þessa óvissu með því að gera engar athugasemdir við innleiðingu Íslands á tilskipun 87/102/EBE og hefja ekki málsmeðferð gegn Íslandi af þessu tilefni.

116. Varðandi annað skilyrðið og með vísan til dómaframkvæmdar telur ríkisstjórn Íslands að hætt væri við umtalsverðum og alvarlegum efnahagslegum afleiðingum ef það reynist ekki samrýmast tilskipun 87/102/EBE að lántakar fái upplýsingar um ÁHK og heildarlántökukostnað á raunvirði.²⁵ Ríkisstjórn Íslands vill sérstaklega lýsa áhyggjum sínum yfir afturvirkum endurgreiðslum og endurreikningi sem gætu haft alvarlegar efnahagslegar afleiðingar fyrir fjármálamarkaði og –stofnanir Íslands.

117. Samkvæmt framansögðu leggur ríkisstjórn Íslands til að dómstóllinn svari fyrstu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Það samrýmist ákvæðum tilskipunar nr. 87/102/EBE um neytendalán, eins og tilskipuninni var breytt með tilskipun nr. 90/88/EBE og tilskipun nr. 98/7/EB, að láNSSamningur sem bundinn er vísitölu neysluverðs samkvæmt heimild í settum lögum miði við 0% verðbólgu en ekki þekkt verðbólgu á lántökudegi við útreikning á heildarlántökukostnaði og árlegri hlutfallstölu kostnaðar.

Önnur spurningin

118. Ríkisstjórn Íslands skilur aðra spurninguna þannig að með henni sé leitað svars við því, almennt séð, hvort ákvæði landsréttar sem heimili að samningar neytanda og veitanda hafi að geyma skilmála þess efnis að greiðslur af láni skuli verðtryggðar samkvæmt fyrir fram ákveðinni vísitölu séu ósamrýmanleg tilskipuninni.

119. Ríkisstjórn Íslands bendir á að samningsskilmálarnir sem um ræðir falli ekki undir gildissvið tilskipunarinnar þar sem tilskipunin taki ekki til samningsskilmála sem endurspegli viðeigandi ákvæði landsréttar.²⁶ Leiða megi af 13. tl. formálsorða tilskipunarinnar gert sé ráð fyrir því í 2. mgr. 1. gr. hennar að ákvæði landsréttar feli ekki í sér óréttmæta skilmála.²⁷ Sami liður skýri að orðalagið „lög og bindandi stjórnsýsluákvæði“ taki einnig til skilmála sem samkvæmt lögum gildi í samskiptum samningsaðila nema samið hafi verið um aðra skipan.

²⁵ Vísað er til máls C-308/93 *Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank v M. Cabanis-Issarte* [1996] ECR I-02097, 47. og 48. mgr; máls C-163/90 *Administration des Douanes et Droits Indirects v Leopold Legros and others* [1992] ECR I-04625, 32. og 34. mgr.; máls C-437/97 *Evangelischer Krankenhausverein Wien v Abgabenberufungskommission Wien og Wein & Co. HandelsgesmbH v Oberosterreichische Landesregierung* [2000] ECR I-01157, 59. mgr. og áður tilvitnaðs máls *Vincent Blaizot v University of Liege a. o.*, 43. mgr.

²⁶ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *RWE Vertrieb AG v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V.*, 27. mgr.; og séráliti í sama máli, 50. liður.

²⁷ Varðandi sögulegan bakgrunn, er vísað til álits Trstenjaks aðallögsögumans frá 13. september 2012 í máli C-92/11 *RWE Vertrieb AG v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V.*, enn óbirtur, 42. og 43. liðir.

120. Ríkisstjórnin telur einnig að það sé landsdómstólsins að meta hvort hinir umdeildu skilmálar endurspegli ákvæði laga eða stjórnslufyrirmæla landsréttar og falli þar með utan gildissviðs tilskipunarinnar.²⁸

121. Ríkisstjórnin heldur því fram að jafnvel þótt samningsskilmálar sem heimilir væru lögum samkvæmt gætu fallið undir gildissvið tilskipunarinnar geti slíkir skilmálar ekki talist óréttmætir í skilningi tilskipunarinnar.

122. Ríkisstjórn Íslands bendir á að í tilskipuninni komi hvorki fram að flokkur samningsskilmála skuli sjálfkrafa teljast óréttmætur, í sjálfu sér, né að ákveðinn flokkur samningsskilmála sé bannaður sem slíkur. Þess í stað sé það undir þar til bærum stjórnvöldum aðildarríkis komið að leggja mat á skilmálana sem um ræðir.²⁹ Eitt viðmið í mati landsdómstólsins sé að slá föstu hvaða reglur landsréttar ættu við ef aðilar hefðu ekki samið sérstaklega um skilmálana og hvort neytandinn sé verr settur en reglur landsréttar kveða á um. Ákvæði landsréttar sem heimili notkun ákveðinna skilmála í samningi, verðtryggingarákvæði lánasamnings í þessu tilviki, geti því ekki verið ósamrýmanleg ákvæðum tilskipunarinnar.

123. Ríkisstjórn Íslands telur að jafnvel þótt það væri EFTA-dómstólsins að meta hvort inntak viðeigandi ákvæða landsréttar séu óréttmæt og andstæð góðri viðskiptavenju hafi íslensk löggjöf, sem heimili verðtryggingu lána, oftsinnis verið tekin til umfjöllunar á Alþingi og þingið ítrekað komist að þeirri niðurstöðu að lánsamninga megi tengja við neyslúvísitölu og að það eigi einnig við um neytendalán. Ekki megi víkja frá ákvæðum laga nr. 38/2001 þegar um verðtryggð lán í íslenskum krónum er að ræða nema frávikin séu lántaka í hag. Markmiðið með setningu þeirra laga og forvera þeirra hafi verið að auka efnahagslegan stöðugleika og þar með stuðla að almannahag, þar á meðal hag neytenda, og að minnka vaxtabyrði lántakenda. Alþingi hafi því leitað jafnvægis milli hagsmuna margra aðila að lánsamningum til fjármögnunar fasteignakaupa og þeirra skilmála sem setja megi í slíka samninga. Ríkisstjórnin telur jafnframt að raunvextir verðtryggðra lána séu almennt lægri en óverðtryggðra lána til langs tíma litið og að sú hafi einnig verið raunin á Íslandi.

124. Ríkisstjórnin telur í öllu falli að verðtryggingarákvæði séu ekki í eðli sínu ósamrýmanleg tilskipuninni.³⁰

125. Ríkisstjórnin leggur til að dómstóllinn svari annarri spurningunni með eftirfarandi hætti:

²⁸ Vísað er til máls C-488/11 *Dirk Frederik Asbeek Brusse and Katarina de Man Garabito v Jahani BV*, dómur frá 30. maí 2013, enn óbirtur, 33. mgr.

²⁹ Vísað er til máls C-478/99 *Commission v Sweden* [2000] ECR I-4170, 11. mgr.; og áður tilvitnaðs máls C-237/02 *Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft & Co. KG v Ludger Hofstetter and Ulrike Hofstetter*, 21. til 25. mgr.

³⁰ Vísað er til c- og d-liðar 2. mgr. viðauka tilskipunarinnar.

Þar sem ákvæði landsréttar falla utan gildissviðs tilskipunar 93/13/EBE samrýmist það ákvæðum tilskipunar 93/13/EBE að löggjöf í ríki sem aðild á að EES-samningnum heimili að samningar neytanda og lánveitanda til fjármögnunar fasteignakaupa hafi að geyma ákvæði þess efnis að greiðslur af láninu skuli verðtryggðar samkvæmt fyrir fram ákveðinni vísitölu.

Þriðja spurningin

126. Ríkisstjórn Íslands bendir á að tilskipunin takmarki ekki svigrúm EES-ríkja til að ákveða í landsrétti hvaða þættir geti valdið breytingum á fyrir fram ákveðinni vísitölu á borð við vísitölu neysluverðs eða eftir hvaða aðferðum þær breytingar skuli mældar þar sem skilmálarnir sem um ræðir í máli þessu falli ekki innan gildissviðs tilskipunarinnar.

127. Enn fremur varði þau ákvæði landsréttar sem vísað er til í spurningu Héraðsdóms Reykjavíkur, það eru ákvæði sem lúta að vísitölunni, ekki samningsskilmálana sem slíka. Af því leiðir að þessi ákvæði landsréttar falla hvorki undir tilskipunina né takmarkast af henni.

128. Í öðru lagi, þrátt fyrir ofangreint, telur ríkisstjórn Íslands að þar sem landsréttur EES-ríkis þjóni sem viðmið landsdómstólsins við mat á því hvort samningsskilmálarnir teljist réttmætir geti breytingar á vísitölunni vegna þeirra þátta og aðferða sem kveðið er á um í ákvæðum landsréttar ekki einar og sér stutt þá niðurstöðu að samningsskilmálarnir sem vísa til vísitölnnar séu óréttmætir. Í framkvæmd geti tilskipunin ekki takmarkað ákvæði landsréttar á borð við þau sem hér eru til umfjöllunar.

129. Þar af leiðandi geti tilskipunin ekki takmarkað svigrúm EES-ríkja til að ákveða hvaða þættir skuli valda breytingum í fyrir fram ákveðinni vísitölu sem vísað er til í neytendalánnum eða eftir hvaða aðferðum þær breytingar skuli mældar, hvorki lagalega né í reynd. Jafnvel þótt tilskipunin gæti takmarkað þetta svigrúm sér ríkisstjórnin ekki hvernig slíkt gæti haft áhrif á óháðan útreikning Hagstofu Íslands á vísitölu neysluverðs sem unninn er í samræmi við evrópska staðla.

130. Ríkisstjórn Íslands leggur til að dómstóllinn svari þriðju spurningunni með eftirfarandi hætti:

Tilskipun 93/13/EBE takmarkar ekki svigrúm EES-ríkis til þess að ákveða hvaða þættir skuli valda breytingum á fyrir fram ákveðinni vísitölu sem notuð er til verðtryggingar neytendalána og eftir hvaða aðferðum þær breytingar skuli mældar.

Fjórða spurningin

131. Íslenska ríkisstjórnin telur að samningsskilmáli sem endurspeglar ákvæði landréttar sem við eigi um slíka samninga falli utan gildissviðs tilskipunarinnar. Hins vegar teljist

samningsskilmálar sem endurspegli ekki ákvæði 13. og 14. gr. laga nr. 38/2001 ógildir að landsrétti – nema þeir séu lántaka til hagsbóta. Hvort sérstaklega hafi verið samið um verðtryggingarákvæði í skilningi tilskipunarinnar geti ekki haft áhrif á gildi þess að íslenskum rétti.

132. Á þeim forsendum telur ríkisstjórn Íslands að spurningin sé fræðilegs eðlis og því ekki dómtæk þar sem svarið við henni geti, í ljósi svara við fyrri spurningunum, ekki haft nokkur áhrif á mat landsdómstólsins sem málið er rekið fyrir.³¹

133. Að framansögðu virtu og að því marki sem spurningin telst dómtæk heldur ríkisstjórnin því fram að í samræmi við 2. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar sé það landsdómstólsins að meta hvort samið hafi verið sérstaklega um verðtryggingarákvæðið. Samkvæmt 1. mgr. 4. gr. verði landsdómstóll jafnframt að meta samningsskilmáli sé í raun réttmætur, með hliðsjón af öllum aðstæðum, þótt ekki hafi verið samið sérstaklega um hann.

134. Ríkisstjórnin leggur til að dómstóllinn svari fjórðu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Vísa ber spurningunni frá dómi þar sem hún getur ekki haft áhrif á mat landsdómstólsins í málinu sem rekið er fyrir honum.

Fimmta spurningin

135. Ríkisstjórn Íslands vísar til þeirra athugasemda sem settar voru fram í 131. og 132. mgr. að framan og telur að frá íslenskum rétti séð sé spurningin fræðilegs eðlis.

136. Með vísan til þess sem fram er komið og að því marki sem spurningin telst dómtæk heldur íslenska ríkisstjórnin því fram að d-liður 2. mgr. viðauka tilskipunarinnar, sem ætlað er að afmarka gildissvið l-liðs 1. mgr. viðaukans, hafi ekki áhrif á málið sem rekið er fyrir landsdómstólnum. Verðtrygging á höfuðstóli láns teljist ekki breyting á verði vöru eða þjónustu á samningstímabilinu. Henni sé fremur ætlað að tryggja að höfuðstóll lánsins haldist stöðugur á uppgreiðslutíma þess og lækki ekki vegna verðbólgu á því tímabili. Verðtrygging á höfuðstóli láns þjóni því sama tilgangi, þótt með öðrum hætti sé, og hluti þeirra vaxta sem lagðir séu á óverðtryggð lánog sé því fjarri þeim aðstæðum sem l-liður 1. mgr. viðauka tilskipunarinnar tekur til. Þar að auki heimili íslensk löggjöf eingöngu verðtryggingu lána í tengslum við hina opinberu vísitölu neysluverðs. Þar af leiðandi geti lánveitendur ekki einhliða breytt þeirri fjárhæð sem lántakar skuldi.

137. Telji dómstóllinn, þrátt fyrir framansagt, spurninguna dómtæka og að d-liður 2. mgr. viðaukans við tilskipunina eigi við um verðtryggingarákvæðin sem um ræðir telur

³¹ Vísað er til máls E-6/96 *Tore Wilhelmsen AS v Oslo kommune* [1997] EFTA Ct. Rep. 64, 40. mgr.

ríkisstjórn Íslands að líta megi á upplýsingarnar sem veittar hafi verið sem rækilega útskýringu á aðferðinni við útreikning verðbreytinga, sérstaklega þar sem upplýsingar um vísitölu neysluverðs séu aðgengilegar öllum almenningi. Vísað hafi verið til grunnvísitölunnar á undirritunardegi lánsins og láninu fylgdi greiðsluáætlun með lýsandi dæmi um áætlaðar afborganir sem byggðist á tilgreindum forsendum. Að mati ríkisstjórnarinnar er þó ekki hægt að slá því almennt föstu hvort slíkt skjal með dæmum lýsi aðferðinni við útreikning verðbreytinga. Það sé landsdómstólsins að meta hvort svo sé með hliðsjón af hinu raunverulega skjali, öllum aðstæðum og vitneskju samningsaðila.

138. Ríkisstjórnin leggur til að dómstóllinn svari fimmtu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Vísa ber spurningunni frá dómi þar sem hún getur ekki haft áhrif á mat landsdómstólsins í málinu sem rekið er fyrir honum.

Sjötta spurningin

139. Ríkisstjórn Íslands telur að samkvæmt 6. gr. tilskipunarinnar sé EES-ríkjum skylt að gera nauðsynlegar ráðstafanir til að tryggja að óréttmætir skilmálar í samningi sem seljandi eða veitandi gerir við neytanda séu ekki bindandi fyrir neytandann.³² Að því gefnu að hin óréttmætu samningsákvæði séu ekki bindandi fyrir neytanda sé EES-ríkjum í sjálfsvald sett hvernig þau útfæri þær lagareglur sem eigi við um óréttmæta skilmála.

140. Ríkisstjórnin telur að EES-ríki hafi val um form og aðferð við innleiðingu samkvæmt 7. gr. EES-samningsins, í samræmi við meginregluna um forræði á réttarfari, með þeim takmörkunum sem af meginreglunum um jafnræði við málsmeðferð og um skilvirka framkvæmd EES-réttar leiði.³³ Það sé því nægilegt að ríki veiti dómstólum þess vald til að ógilda óréttmæta samningsskilmála sé þeim gert skylt að beita því valdi vegna skilmála sem þeir telja óréttmæta samkvæmt tilskipuninni.³⁴

141. Hvað íslenskan rétt varðar telur ríkisstjórn Íslands með vísan til 36. gr. a og 36. gr. c laga nr. 7/1936 að 36. gr. laganna taki jafnt til samningsskilmála sem talist geti óréttmætir samkvæmt tilskipuninni og skilmála sem einvörðungu geti talist ógildir eða óréttmætir á grundvelli ákvæða landslaga. Samkvæmt 3. gr. laga nr. 2/1993 er íslenskum dómstólum skylt að skýra lög og reglur landslaga til samræmis við samningsskuldbindingar Íslands samkvæmt EES-samningnum. Samkvæmt þeirri skyldu og í samræmi við stjórnskipuleg takmörk þess valds verði íslenskir dómstólar að ógilda

³² Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Commission v Sweden*, 16. mgr.

³³ Vísað er til máls C-168/05 *Elisa María Mostaza Claro v Centro Móvil Milenium SL* [2006] ECR I-10421, 24. mgr.

³⁴ Vísað er til máls C-488/11 *Dirk Frederik Asbeek Brusse and Katarina de Man Garabito v Jahani BV*, dómur frá 30. maí 2013, enn óbirtur, 11. og 51. mgr.

samningsskilmála sem þeir telja óréttmæta í skilningi þeirra lagaákvæða sem innleiddu tilskipunina.

142. Íslenska ríkisstjórnin heldur því fram að útkoman fyrir neytandann sé þar með sú sama í reynd óháð því hvort landsréttur skyldi dómstóla til að ógilda óréttmæta samningsskilmála eða veiti þeim aðeins vald til þess.

143. Ríkisstjórnin leggur til að dómstóllinn svari sjöttu spurningunni með eftirfarandi hætti:

EES-riki hafa val um aðferð við innleiðingu 1. mgr. 6. gr. tilskipunar 93/13/EBE að því gefnu að dómstólar þess hafi vald til að ógilda óréttmæta samningsskilmála.

Eftirlitsstofnun EFTA

Fyrsta spurningin

Gildissvið tilskipunar 87/102/EBE

144. ESA bendir á að upplýsingarnar sem koma fram í beiðninni gefi ekki tilefni til sérstakra efasemda um að tilskipun 87/102/EBE taki til málsins sem rekið er fyrir landsdómstólnum, bæði hvað varðar efni og tíma.

145. Að mati ESA felur verðtrygging höfuðstóls neytendaláns í sér aukagjöld sem ÁHK verði að endurspegla þar sem ÁHK sé ætlað að sýna neytandanum heildarlántökukostnaðinn.

146. ESA bendir enn fremur á að þetta mál varði ekki lán til fasteignakaupa og sé því frábrugðið þeim aðstæðum sem eru uppi í máli E-25/13 Gunnars V. Engilbertssonar sem beðið er dóms í.

147. ESA telur að markmið tilskipunar 87/102/EBE hafi verið tvenns konar, að koma á fót sameiginlegum neytendalánamarkaði og að tryggja vernd neytenda sem taka lán. Á þeim tímamarki sem lánsamningurinn er gerður beri því að veita neytandanum nægilegar og víðtækar skriflegar upplýsingar um skilmála og kostnað láns sem honum býðst eins og nánar sé útlistað í 4. gr. tilskipunar 87/102/EBE og í dómaframkvæmd.

148. ESA telur að það sé landsdómstólsins, sem málið er rekið fyrir, að skera úr um hvort stefndi hafi fullnægt skyldum sínum.

Útreikningur ÁHK

149. ESA bendir á að það sé landsdómstólsins að skera úr um það hvort aðferðin sem stefndi notaði við útreikning á ÁHK samrýmist tilskipun 87/102/EBE.

150. ESA segir það leiða af dómaframkvæmd að afar mikilvægt sé að neytandinn sé upplýstur um heildarlántökukostnað í formi ÁHK samkvæmt einni stærðfræðiformúlu.³⁵

151. ESA telur að „almennur neytandi“ sem er ágætlega upplýstur, eftirtektarsamur og forsjáll myndi búast við því að ÁHK vegna neytendaláns sem er vísitölubundið og helst í hendur við verðbólgu á Íslandi yrði reiknað út á grundvelli áætlunar um verðbólugustig í framtíðinni.³⁶

152. ESA telur þó, að teknu tilliti til efnahagsástandsins á Íslandi á þeim tíma sem hinn umdeildi samningur var gerður, að erfitt sé að ímynda sér að almennur neytandi hefði búist við að verðbólguþá sem gerði ráð fyrir 0% verðbólgu gengi eftir. Að mati ESA er slíkur útreikningur misvísandi sem lýsing á heildarkostnaði neytendaláns. Varðandi það atriði vísar ESA til orðalags 4. mgr. 19. gr. tilskipunar 2008/48/EB sem svarar til 6. mgr. 1. gr. a tilskipunar 87/102/EBE en vísar með skýrari hætti til upphafsstöðu viðeigandi vaxta og kostnaðar en gert er í 6. mgr. 1. gr. a tilskipunar 87/102/EBE.

153. Samkvæmt minnisblaði framkvæmdastjórnarinnar um framkvæmd tilskipunar 2008/48/EB sé áætlunum sem gerðar eru við útreikning ÁHK ætlað að tryggja að ÁHK sé reiknuð út með samræmdum hætti til að auðvelda samanburð ólíkra tilboða.³⁷

154. ESA heldur því fram, með vísan til 2. liðs formálsorða tilskipunar 90/88/EBE³⁸, að aðeins sé hægt að gera neytendum kleift að bera saman tilboð ólíkra aðila með því að útreikningur ÁHK sé samræmdur innan EES.

155. ESA telur að tilskipun 87/102/EBE geri lánveitendum skylt að sjá neytendum fyrir nægilegum upplýsingum til að þeir geti gert sér í hugarlund hversu hár lántökukostnaðurinn verði jafnvel þótt viðbúið sé að heildarkostnaðurinn taki síðar breytingum sem einungis sé hægt að spá fyrir um.

156. ESA telur jafnframt að ólíkar aðferðir við útreikning geti verið heimilar en mælikvarðinn verði að vera sá að þegar ekki er hægt að reikna heildarlántökukostnaðinn út með nákvæmum hætti verði hvers konar mat á kostnaðinum að byggjast á raunhæfum áætlunum.

157. Loks telur ESA að það sé landsdómstólsins að meta hvort stefnandi í málinu sem rekið er fyrir honum hafi fengið nægilegar upplýsingar um ÁHK lánsins á undirritunartíma samningsins til að geta gert sér í hugarlund hver

³⁵ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Cofnoga Merignac*, 26. mgr.

³⁶ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Lidl v Colruyt*, 78. mgr.

³⁷ Minnisblað framkvæmdastjórnarinnar: Viðmiðunarreglur um beitingu tilskipunar 2008/48/EB (tilskipun um neytendalán) varðandi kostnað og árlega hlutfallstölu kostnaðar (SWD (2012) 128 final).

³⁸ Tilskipun ráðsins 90/88/EEC frá 22. febrúar 1990 til breytingar á tilskipun 87/102/EBE um samræmingu á lögum og stjórnsýslufyrirmælum aðildarríkjanna varðandi neytendalán, OJ L 061, 10/03/1990, bls. 14-18.

heildarlántökukostnaðurinn yrði. Af beiðninni um ráðgefandi álit megi ráða að bæði skuldabréfið og greiðslufirlitið innihaldi upplýsingar um skilmála og kostnað lánsins þar á meðal útskýringar á því hvernig höfuðstóll skuldarinnar endurskoðist í samræmi við breytingar á vísitölu neysluverðs áður en vextir og afborganir skuldarinnar séu reiknuð. Þar komi einnig fram að greiðslufirlitið sé áætlun sem miði við 0% verðbólgu sem geti breyst.

Rétturinn til að leita úrræða

158. ESA bendir á að komist landsdómstóllinn að þeirri niðurstöðu að aðferðin sem stefndi notaði við útreikning heildarlántökukostnaðarins sé óheimil samkvæmt tilskipun 87/102/EBE þá verði landsdómstóllinn að fjalla um möguleg úrræði vegna slíks brots að eigin frumkvæði.³⁹

159. ESA telur að þegar EES-reglur taki ekki sérstaklega til úrræða þurfi að setja reglur að landsrétti EES-ríkjanna um þá málsmeðferð sem einstaklingum standi til boða til að tryggja réttindi sem þeir leiða af EES-rétti. Slík málsmeðferð verði að gæta meginreglnanna um jafnræði við málsmeðferð og um skilvirka framkvæmd EES-réttar.⁴⁰

160. ESA heldur því fram að 14. gr. tilskipunar 87/102/EBE skyldi EES-ríki til að tryggja að lánsamningar víki ekki frá þeim ákvæðum landslaga sem ætlað er að innleiða tilskipunina svo að það sé neytandanum í óhag og einnig að þau tryggi að orðalag samninga fari ekki á svig við ákvæðin sem innleiða tilskipunina.

161. ESA telur að þegar búið sé að slá því föstu að reglur um neytendavernd hafi verið brotnar verði yfirvöld aðildarríkis að grípa til viðeigandi ráðstafana til að tryggja að hinar neikvæðu afleiðingar brotsins nái ekki til annarra þátta í framkvæmd samningsins.⁴¹

162. ESA bendir að lokum á að það sé þó landsdómstólsins að beita viðeigandi úrræðum sem tiltæk eru samkvæmt landslögum ef hann kemst að þeirri niðurstöðu að stefnandi hafi ekki fengið nægilegar upplýsingar um neytendalán.

163. Samkvæmt framansögðu leggur ESA til að dómstóllinn svari fyrstu spurningunni með eftirfarandi hætti:

³⁹ Vísað er til máls C-429/05 *Rampion* [2007] ECR I-08017, 60. til 63. mgr.

⁴⁰ Vísað er til máls C-91/08 *Wall* [2010] ECR I-02815, 64. mgr.

⁴¹ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Rampion*, 63. mgr.; máls C-503/04 *Commission v Germany* [2007] ECR I-6183, 28. til 30. mgr.

Í grundvallaratriðum samrýmist það ekki ákvæðum tilskipunar nr. 87/102/EBE um neytendalán að greiðslufirlit sem fylgir lánssamningi miðist við áætlun um 0% verðbólgu með þeim afleiðingum að heildarlántökukostnaður virðist umtalsvert lægri en ef hann væri reiknaður út frá raunhæfri áætlun um verðbólgu í framtíðinni.

Það er þó landsdómstólsins að meta, að teknu tilliti til allra málsatvika, hvort þær upplýsingar sem lánveitandi veitir neytanda á undirritunartíma samnings þegar aðstæður eru með sambærilegum hætti og í málinu sem rekið er fyrir honum uppfylli skilyrði tilskipunar ráðsins 87/102/EBE um neytendalán, sérstaklega hvað varðar heildarlántökukostnaðar eins og hann birtist í formi árlegrar hlutfallstölu kostnaðar (ÁHK).

Ef landsdómstóllinn kemst að þeirri niðurstöðu að sú sé ekki raunin er það hans að grípa til, að eigin frumkvæði, viðeigandi úrræða samkvæmt landsrétti til að ráða bót á brotinu.

Önnur til sjötta spurningin

Gildissvið tilskipunar 93/13/EBE

164. ESA telur að spurningarnar sem beint var til dómstólsins varði ekki gildissvið tilskipunarinnar þrátt fyrir að stefndi haldi því fram að ljóst sé af 93/13/EBE eigi ekki við um samningsskilmála sem leiði af lögum eða bindandi stjórnvaldsfyrirmælum.

165. ESA telur að tilskipuninni sé ætlað að taka til atferlis þeirra einkaaðila sem eru seljendur vöru eða veitendur þjónustu til neytenda með það fyrir augum að tryggja réttindi neytenda sem séu í veikri stöðu gagnvart seljanda eða veitanda. Tilskipuninni sé ekki ætlað að hafa áhrif á ákvæði laga eða stjórnvaldsfyrirmæla sem gildi um samningsskilmála undir ákveðnum kringumstæðum. Af 13. tl. formálsorða tilskipunarinnar leiði að samningsskilmálar sem beint eða óbeint séu ákvarðaðir af slíkum ákvæðum landslaga teljist ekki óréttmætir.

166. Hvað verðtryggingu neytendalána eins og þess sem hér um ræðir varðar telur ESA að nákvæm ákvæði landsréttar, það er 13. og 14. gr. laga nr. 38/2001 og ákvæði laga nr. 12/1995, taki til flests sem við kemur verðtryggingunni og útreikningi á vísitölu neysliverðs sem hún er tengd við. Þessar lagareglur teljist ekki bindandi í þeim skilningi að neytendum sé skylt að gangast undir verðtryggða lánssamninga. Ef einkaaðilar ákveða hins vegar að gera það séu skilmálar verðtryggingarinnar eins og kveðið er á um þá í landsrétti bindandi. Að mati ESA ráðast því skilmálar skuldabréfa og greiðsluáætlna, eins og þeirra sem um ræðir í máli þessu, að minnsta kosti óbeint af áðurnefndum ákvæðum.

167. ESA telur, með vísan til dómaframkvæmdar, að samningsskilmálar sem

endurspeglar bindandi ákvæði laga og stjórnslufyrirmæli landsréttar séu, fljótt á litið, undanskildir gildissviði tilskipunarinnar.⁴² Ekki sé gagnlegt að greina á milli samningsskilmála sem skylt er, samkvæmt ákvæðum landslaga, að taka upp í samning og þeirra skilmála sem eru valkvæðir þótt efni þeirra sé lögboðið. Í hvorugu tilfellinu hafi ójöfn samningsstaða aðila áhrif á efni skilmálanna neytanda í óhag. Í tilfelli skilmála sem skylt er að taka upp í samningi verði að ætla að löggjafinn hafi haft hagsmuni veikari samningsaðilans í huga. Í þeim tilfellum þar sem skilmálarnir eru umsemjanlegir en efni þeirra lögboðið verði einnig að telja að löggjafinn hafi reynt að jafna aðstöðu samningsaðila. Í hvorugu tilfellinu hafi sterkari samningsstaða annars aðilans áhrif á efni skilmálans.

168. ESA telur að af dómaframkvæmd⁴³ leiði að samningsskilmálar sem endurspeglar ákvæði laga eða stjórnvaldsfyrirmæla sem eiga við um ákveðna flokka samninga séu undanskildir gildissviði tilskipunarinnar og að sú sé raunin í máli þessu.

169. Samkvæmt framansögðu telur ESA að skilmálar skuldabréfa og greiðsluáætlana, eins og þeirra sem um ræðir í málinu sem rekið er fyrir landsdómstólnum, falli utan gildissviðs tilskipunarinnar. Þar af leiðandi sé ekki nauðsynlegt að veita svar við þeim spurningum sem landsdómstóllinn hefur beint til EFTA-dómstólsins. ESA telur að niðurstaða Evrópu dómstólsins í máli *NFH*,⁴⁴ breyti engu um þá ályktun. Aðstæðurnar sem deilt var um í tilvitnuðu máli hafi snúist um það hvort telja bæri samningsskilmála óréttmætan í skilningi 3. gr. tilskipunar 93/13/EB en ekki um gildissvið tilskipunarinnar.

170. ESA leggur því til að dómstóllinn svari annarri til sjöttu spurningu með eftirfarandi hætti:

Gildissvið tilskipunar ráðsins 93/13/EBE frá 5. apríl 1993 um óréttmæta skilmála í neytendasamningum eins og það er skýrt í 2. mgr. 1. gr. nær ekki til samningsskilmála eins og þeirra sem málið sem rekið er fyrir landsdómstólnum snýst um að svo miklu leyti sem þeir endurspeglar reglur landsréttar um verðtryggingu afborgana af neytendalánnum.

Önnur spurningin

171. Til vara við ofangreint svar og til hagræðis gerir ESA eftirtaldar athugasemdir við aðra til sjöttu spurningu landsdómstólsins.

⁴² Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Dirk Frederik Asbeek Brusse and Katarina de Man Garabito v Jahani BV*, 32. til 34. mgr.

⁴³ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *RWE Vertrieb AG v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V.*, 25. mgr. Varðandi frekari athugasemdir um beitingu 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar er einnig vísað til sérálits Trstenjak, aðallögsögumanns í sama máli 34. til 58. mgr.

⁴⁴ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt.*, 29. mgr.

172. Varðandi forsendur almenns mats á óréttmæti samkvæmt tilskipuninni og samspils Evrópudómstólsins og EFTA-dómstólsins við dómstóla aðildarríkjanna vísar ESA til dómvenju.⁴⁵

173. Varðandi þá stöðu sem uppi er í þessu máli heldur ESA því fram að í tilskipuninni sé ekki að finna almennt bann við því að fjármálafyrirtæki notist við verðtryggingarákvæði í veðlánnum til neytenda. Þvert á móti komi skýrlega fram í d-lið 2. mgr. viðauka tilskipunarinnar að verðtryggingarákvæði teljist ekki óréttmætir skilmálar, í sjálfu sér, ef vísitölubindingin er lögleg og aðferðin við útreikning verðbreytinga er útskýrð rækilega í samningi. Áherslan sé því á skýrleika og gæði þeirra upplýsinga sem seljandi eða veitandi lét neytandanum í té um verðtrygginguna við samningsgerðina.

174. ESA telur bæði skilyrði d-liðar 2. mgr. viðauka tilskipunarinnar uppfyllt. Í fyrsta lagisé skýr heimild fyrir því í VI. kafla laga nr. 38/2001 og reglum nr. 492/2001 að lán séu verðtryggð. Í öðru lagimegiráða af þeim upplýsingum sem landsdómstóllinn hefur veitt í beiðninni um ráðgefandi álit að sérstaklega sé útskýrt í skuldabréfinu að höfuðstóll skuldarinnar breytist á hverjum gjalddaga, fyrir útreikning vaxta og afborgana, í samræmi við vísitölu neysliverðs.

175. ESA leggur því til að dómstóllinn svari annarri spurningunni með eftirfarandi hætti:

Tilskipun ráðsins 93/13/EBE frá 5. apríl 1993 um óréttmæta skilmála í neytendasamningum girðir ekki fyrir ákvæði landsréttar, eins og þau sem til álita koma í málinu sem rekið er fyrir landsdómstólnum, þar sem aðilum lánessamnings er heimilað að semja um verðtryggingu í samræmi við ákvæði landsréttar að því gefnu að skilmálarnir séu rækilega útskýrðir á skýru og eðlilegu máli í samningnum.

Þriðja spurningin

176. ESA heldur því fram að samkvæmt d-lið 2. mgr. viðauka tilskipunarinnar sé þess einungis krafist að aðferðin við útreikning verðbreytinga sé útskýrð rækilega í samningnum að því gefnu að verðtryggingarákvæðið sé löglegt samkvæmt reglum landsréttar. Engar reglur séu fyrir hendi þar sem tekið er fram hvaða þætti megi eða megi ekki taka mið af við útreikning breytinga á fyrir fram ákveðinni vísitölu.

⁴⁵ Varðandi ofangreindar athugasemdir er vísað til áður tilvitnaðs máls *Sweden v Commission*, 11. og 17. mgr.; áður tilvitnaðs máls *Freiburger Kommunalbauten*, 18., 19. og 21. mgr.; Álits *Geelhoed*, aðallögsögumanns í máli *C-478/99 Commission v Kingdom of Sweden* [2002] ECR I-4147, 29.-liður; sameinaðra mála *C-240/98 til C-244/98 Océano Grupo* [2000] ECR I-4941, 22. til 24. mgr.; sjá einnig mál *C-226/12 Constructora Principado S*, dómur frá 16. janúar 2014, enn óbirtur, 20. til 23. mgr. og þeirra dóma sem þar er vísað til; sameinuð mál *C-537/12 og C-116/13, Banco Popular Español v Maria Teodolinda Rivas Quichimbo a.o.*, úrskurður dómstólsins frá 14. nóvember 2013, birtur með rafrænum hætti, 22. mgr. og þeirra dóma sem þar er vísað til.

177. ESA ítrekar að tilgangur tilskipunarinnar sé að standa vörð um réttindi neytandans sem stendur oft höllum fæti gagnvart seljandanum eða veitandanum. Tilskipuninni sé ekki ætlað að takmarka vald stjórnvalda aðildarríkis til að setja reglur um samningsskilmála. Stjórnvöldum ríkisins sé því frjálst að setja reglur um það hvaða þættir geti valdið breytingum á hinni fyrir fram ákveðnu vísitölu og hvaða aðferðir skulu notaðar til að mæla þær breytingar.

178. ESA bætir við að sú staðreynd, að bindandi lög og stjórnsýsluákvæði séu í 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar sérstaklega undanskilin gildissviði hennar renni stoðum undir þá niðurstöðu að tilskipuninni sé ekki ætlað að taka til valds stjórnvalda aðildarríkis til að setja reglur um skilmála í neytendasamningum.

179. ESA leggur því til að dómstóllinn svari þriðju spurningunni með eftirfarandi hætti:

Tilskipun ráðsins 93/13/EBE frá 5. apríl 1993 um óréttmæta skilmála í neytendasamningum veitir ekki stoð til að meta þá þætti sem valdið geta breytingum á hinni fyrir fram ákveðnu vísitölu og hvaða aðferðir skulu notaðar til að mæla þær breytingar.

Fjórdða spurningin

180. ESA telur að það sé landsdómstólsins að meta hvort samið hafi verið sérstaklega um samningsskilmálana sem um ræðir, í skilningi 2. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar.⁴⁶ Þó geti dómurinn veitt leiðbeiningar um það hvenær telja megi að sérstaklega hafi verið samið um samningsskilmála.

181. ESA fær ekki séð að þessi spurning skipti máli við úrlausn málsins sem rekið er fyrir héraðsdómi. Samkvæmt beiðninni um ráðgefandi álit er engin ágreiningur milli aðila um málsatvik eða um það atriði, að skuldabréfið sem um ræðir innihaldi staðlaða samningsskilmála sem samdir voru af starfsmönnum stefnda. Aðilar eru því sammála um að ekki hafi verið sérstaklega samið um þá.

182. Enn fremur, eins og fram komi í skýrslu stofnunarinnar um beitingu tilskipunar 93/13/EBE, frá 2001,⁴⁷ hafi Ísland ekki takmarkað athugun á því hvort skilmálar í neytendasamningum séu óréttmætir samkvæmt 36. gr. laga nr. 7/1936 við skilmála sem sérstaklega hefur verið samið um. Sú lagagrein eigi við um hvers kyns skilmála í neytendasamningum. Slík aukin vernd sé sérstaklega heimiluð í 8. gr. tilskipunarinnar.

⁴⁶ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Constructora Principado S*, 19. mgr. Varðandi sönnunarbyrði er vísað til síðustu setningar 2. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar.

⁴⁷ Skýrsla Eftirlitsstofnunar EFTA um beitingu tilskipunar ráðsins 93/13/EBE frá 5. apríl 1993 um óréttmæta skilmála í neytendasamningum ("the EFTA Surveillance Authority's Report on the Application of Directive 93/13/EEC"), útgefin 6. desember 2001. Hér má nálgast skýrsluna: <http://www.eftasurv.int/media/public-documents/108301.PDF>.

183. Varðandi a-lið spurningarinnar telur ESA að samningsaðilar geti ekki samið sérstaklega um grunnvísitöluna eða útreikning á henni þar sem þau atriði séu lögbundin og samningsaðilum því ófært að hafa nokkur áhrif á grunnvísitöluna eða útreikning á henni í framtíðinni. Þar af leiðandi teljist skilmálarnir ekki sérstaklega umsamdir.

184. Varðandi b-lið spurningarinnar telur ESA að sú staðreynd að greiðsluáætlun hafi fylgt skuldabréfinu sem sýni sundurliðaðar áætlaðar greiðslur á gjalddögum lánsins breyti ekki niðurstöðu mats á því atriði. ESA bætir við að sérstaklega sé tekið fram í greiðsluáætluninni að hún sé aðeins áætlun sem geti tekið breytingum í samræmi við verðtryggingarákvæði lánsamningsins. Enn fremur telur hún að upplýsingarnar sem veittar voru séu í samræmi við viðeigandi ákvæði landslaga, það eru ákvæði laga nr. 38/2001 og reglna nr. 492/2001

185. Varðandi c-lið spurningarinnar tekur ESA fram að sú staðreynd að báðir aðilar hafi undirritað greiðsluáætlunina breyti ekki mati á því atriði. Efni greiðsluáætlunarinnar sé ekki umsemjanlegt þar sem hún byggir á spá um væntanlegar afborganir samkvæmt skuldabréfinu á grundvelli mánaðarlegra útreikninga vísitölu neysluverðs.

186. ESA leggur því til að dómstóllinn svari fjórðu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Það er landsdómstólsins að meta hvort samið hafi verið sérstaklega um tiltekinn samningsskilmála þannig að neytandinn hafi getað haft áhrif á það hvort skilmálinn yrði settur í samninginn í skilningi 3. gr. tilskipunar 93/13/EBE.

Fimmta spurningin

187. Í upphafi vill ESA taka fram að íslensk útgáfa viðeigandi ákvæðis viðauka tilskipunarinnar sé frábrugðin ensku útgáfu textans. Í ensku útgáfunni sé notað orðalagið „explicitly described“ í stað hins íslenska „útskýrð rækilega“. Á öðrum tungumálum eru útgáfurnar með eftirfarandi hætti: á frönsku „explicitement décrit“; á þýsku „ausdrücklich beschrieben“; á ítölsku „siano esplicitamente descritte“; á spænsku „se describa explícitamente“; á dönsku „udførligt beskrevet“; og á sænsku „beskrivs tydligt“. ESA telur að hugtakið beri að skýra í samræmi við fyrrnefndar útgáfur tilskipunarinnar. Með öðrum orðum, að aðferðina við útreikning verðbreytinga verði að útskýra með skýrum hætti.⁴⁸

188. ESA telur að af tilskipuninni leiði að það sé landsdómstólsins að meta hvort verðtryggingarákvæði hafi verið útskýrt með nægilega skýrum hætti í viðeigandi skjölum í skilningi d-liðs 2. mgr. viðauka tilskipunarinnar.⁴⁹ Stofnunin bætir því við að hafa verði hliðsjón af 5. gr. tilskipunarinnar þegar metið er hvort svo sé og jafnframt að meta beri

⁴⁸ Vísað er til máls E-18/11 *Irish Bank Resolution Corporation Ltd v Kaupþing hf* [2012] EFTA Ct. Rep. 592, 86. mgr.

⁴⁹ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Constructora Principado S*, 20. mgr.

réttmæti viðskiptavenju með tilliti til hins „almenna neytanda“ sem er „sæmilega vel upplýstur og sæmilega athugull og forsjáll“ að félagslegum, menningarlegum og málfræðilegum þáttum virtum.⁵⁰ Sé vafi um túlkun skilmála skuli sú túlkun gilda sem kemur neytandanum best.

189. Um mat á því hvort samningsskilmáli teljist óréttmætur vísar ESA til máls *NFH*, en tekur fram að aðstæðurnar í því máli séu frábrugðnar þeim sem hér séu til umfjöllunar. Í máli *NFH* hafi verið talið að grundvallarþýðingu hefði að neytandinn ætti kost á að sjá fyrir, á grundvelli skýrra og skiljanlegra viðmiða, þær breytingar sem seljandi eða veitandi gerir á almennum viðskiptaskilmálum varðandi gjöld sem tengjast þjónustunni sem veitt er. Með hliðsjón af samningsskilmálum og viðeigandi ákvæðum landslaga verði við slíkt mat að taka mið af því hvort ástæða breytingar eða aðferð við breytingu hins umdeilda skilmála hafi verið útskýrð á skýru og skiljanlegu máli og því hvort neytandinn geti rift samningnum.⁵¹

190. ESA telur að aðstæðurnar sem lýst sé í beiðninni um ráðgefandi álit gefi til kynna að formlega séð hafi aðferðin við útreikning verðbreytinga í neytendasamningum verið útskýrð fyrir neytandanum með nægilega skýrum hætti til þess að gera honum kleift að sjá fyrir mögulegar breytingar á samningnum. Sér í lagi virðist samningurinn endurspegla þá aðferð við útreikning sem vísað sé til með beinum hætti í VI. kafla laga nr. 38/2001 og reglum 492/2001.

191. ESA telur það leiða af beiðninni að upplýsingarnar sem veittar hafi verið um verðtryggingu lánsins við vísitölu neysluverðs, breytingar á skuldinni og nauðsyn þess að greiða verðbætur í samræmi við hækkun vísitölunnar frá grunnvísitölunni og um greiðsluáætlunina sem lánsamningnum fylgdi uppfylli skilyrði tilskipunarinnar.

192. ESA leggur því til að dómstóllinn svari fimmtu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Það er landsdómstólsins að meta hvort tiltekið verðtryggingarákvæði hafi verið útskýrt með skýrum hætti í skilningi d-liðar 2. mgr. viðauka tilskipunar 93/13/EBE í samningsskjöllum.

Sjötta spurningin

193. ESA telur að spurningin sé einungis fræðilegs eðlis, í máli sem þessu, þar sem ljóst sé af upplýsingum sem fylgt hafi beiðni Héraðsdóms Reykjavíkur að íslenski löggjafinn hafi þegar valið aðferð við innleiðingu 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar. Hvað

⁵⁰ Vísað er til máls C-356/04 *Lidl v Colruyt* [2006] ECR I-8501, 78. mgr.

⁵¹ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt.*, 21. til 31. mgr.

sem því líður megi í máli *Jan Anfinn Wahl*⁵² finna nákvæmar leiðbeiningar um takmarkanir á því vali sem löggjafar aðildarríkjanna hafi samkvæmt EES-samningnum við innleiðingu tilskipana. Dómstóllinn sé þó bær til þess að endurorða spurninguna⁵³ telji hann ráðlegt að leiðbeina landsdómstólnum um þær skyldur sem leiði af 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar í þeim tilvikum þar sem dómstóll aðildarríkis kemst að þeirri niðurstöðu í máli sem rekið er fyrir honum að tiltekinn samningsskilmáli sé óréttmætur í skilningi tilskipunarinnar.

194. Varðandi skyldu dómstóla aðildarríkjanna til að skýra ákvæði landsréttar til samræmis við EES-rétt bendir ESA á að 3. gr. EES-samningsins mæli fyrir um að EES-ríki skuli gera allar viðeigandi ráðstafanir til að tryggja beitingu og virkni EES-réttar. Þeir verði þar af leiðandi að beita viðurkenndum lögskýringaraðferðum landsréttar til að ná fram þeirri niðurstöðu sem viðeigandi regla EES-réttar stefnir að.⁵⁴ Í þessu sambandi bendir ESA einnig á að samkvæmt dómvenju verði landsdómstóll sem mál er varðar tilskipunina er rekið fyrir að meta réttmæti samningsskilmálanna að eigin frumkvæði.⁵⁵

195. Samkvæmt framansögðu telur ESA að í 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar sé gerð krafa um að í þeim tilvikum þar sem landsdómstóllinn kemst að þeirri niðurstöðu að tiltekinn samningsskilmáli sé óréttmætur samkvæmt tilskipuninni beri þeim dómstól að (i) kveða upp úrskurð í samræmi við það og (ii) sjá til þess að afleiðingarnar séu þær að tryggt sé að slíkur skilmáli sé óskuldbindandi fyrir neytandann og taka ákvörðun um það hvort samningurinn geti „haldið gildi sínu að öðru leyti án óréttmætu skilmálanna“ og (aðeins) ef svo er að „samningurinn verði áfram bindandi fyrir samningsaðila.“

196. Loks telur ESA að 1. mgr. 4. gr. tilskipunarinnar kveði á um að viðeigandi tímunktur til að skoða hvort tiltekinn skilmáli sé óréttmætur í skilningi tilskipunarinnar sé undirritunartími samningsins sem um ræðir. Með öðrum orðum geti skilmáli sem telst réttmætur á þeim tímupunkti ekki talist verða óréttmætur samkvæmt tilskipuninni síðar á gildistíma samningsins. Eins geti óréttmætur skilmáli ekki talist réttmætur með tímanum eða vegna breytinga sem eiga sér stað eftir undirritun samningsins.

197. ESA leggur því til að dómstóllinn svari sjöttu spurningunni með eftirfarandi hætti:

1. mgr. 6. gr. tilskipunar 93/13/EBE verður að túlka með þeim hætti að í þeim tilvikum þar sem landsdómstóll kemst að þeirri niðurstöðu að tiltekinn

⁵² Vísað er til máls E-15/12 *Jan Anfinn Wahl v the Icelandic State*, dómur frá 22. júlí 2013, enn óbirtur, 49. til 56. mgr.

⁵³ Vísað er til máls C-140/12 *Pensionsversicherungsanstalt v Peter Brey*, dómur frá 19. september 2013, enn óbirtur, 31. mgr., og þeirra mála sem þar er vísað er til. .

⁵⁴ Vísað er til máls E-6/13 *Metacom AG v Rechtsanwälte Zipper & Collegen*, dómur frá 27. nóvember 2013, enn óbirtur, 69. mgr., og þeirra dóma sem þar er vísað til.

⁵⁵ Vísað er til sameinaðra mála C-240/98 to C-244/98 *Océano Grupo Editorial SA* [2000] ECR I-4941, 26. til 28. mgr.

samningsskilmáli sé óréttmætur samkvæmt tilskipuninni beri þeim dómstól að tryggja að slíkur skilmáli sé óskuldbindandi fyrir neytandann og taka ákvörðun um það hvort samningurinn geti haldið gildi sínu að öðru leyti, án hins óréttmæta skilmála.

Framkvæmdastjórn Evrópusambandsins

Fyrsta spurningin

198. Framkvæmdastjórnin skilur fyrstu spurninguna með þeim hætti að hún tengist greiðsluáætluninni sem fylgdi lánasamningi stefnanda og þeirri staðhæfingu að hinar áætluðu afborganir skyldu miðaðar við 0% verðbólgu.

199. Að mati framkvæmdastjórnarinnar leiðir það af skýru orðalagi 6. mgr. 1. gr. a tilskipunar 87/102/EBE að við þessar aðstæður beri að reikna út ÁHK á grundvelli viðeigandi kostnaðar miðað við stig þess tíma sem útreikningurinn er gerður. Við útreikninginn beri að miða við fyrirliggjandi gjöld og gildi sem við eiga á undirritunartíma lánasamningsins og verði að gefa skynsamlega vísbendingu um heildarlántökukostnaðinn. Framkvæmdastjórnin leggur einnig á það áherslu að a-liður 1. mgr. 1. gr. a tilskipunar 87/102 tengi ÁHK með skýrum hætti við „núvirði“ allra skuldbindinga.

200. Framkvæmdastjórnin bendir jafnframt á að önnur túlkun myndi grafa undan einu aðalmarkmiði tilskipunar 87/102: að auka neytendavernd með því að auka upplýsingaflæði og gagnsæi. Lykilatriði hins síðarnefnda sé að veita neytanda upplýsingar um heildarlántökukostnað sem geri honum kleift að bera saman ólík lánstilboð á sömu forsendum og meta umfang skuldbindingar sinnar.⁵⁶

201. Með vísan til máls *Pohotovost* telur framkvæmdastjórnin að það sé einmitt til að vernda neytanda gegn óréttmætum samningsskilmálum og til að honum sé gert kleift að hafa fulla vitneskju um þróun samningsins til framtíðar sem sú skylda er lögð á herðar lánveitanda, samkvæmt 4. gr. tilskipunar 87/012, að hann veiti neytanda allar þær upplýsingar sem gætu haft áhrif á framkvæmd samningsins.⁵⁷ Framkvæmdastjórnin bendir enn fremur á að ÁHK sé afar mikilvægt tæki við að gera neytandanum kleift að ákveða hvort hann gangist undir tiltekinn lánsamning.⁵⁸

202. Loks bætir framkvæmdastjórnin því við að 4. mgr. 19. gr. tilskipunar 2008/48, sem er samhljóða fyrrum ákvæði 6. mgr. 1. gr. a tilskipunar 87/102, kveði sérstaklega á

⁵⁶ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Cofinoga Merignac*, 26. mgr.

⁵⁷ Vísað er til áður tilvitnaðs máls C-76/10 *Pohotovost*, úrskurður dómstólsins, 68. mgr.

⁵⁸ Vísað er til áður tilvitnaðra mála C-76/10 *Pohotovost*, úrskurður dómstólsins, 70. mgr. og *Cofinoga Merignac*, 26. mgr.

um að ganga skuli út frá þeirri forsendu við útreikning ÁHK að útlánsvextir og annar kostnaður séu fastur kostnaður miðað við upphafsstöðu og gildi þar til lánessamningurinn falli úr gildi.

203. Framkvæmdastjórnin leggur til að dómstóllinn svari fyrstu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Við aðstæður þar sem lánessamningur er bundinn vísitölu neysluverðs og tekur því breytingum í samræmi við verðbólgu verður að túlka 6. mgr. 1. gr. a og 4. gr. tilskipunar nr. 87/102/EBE með þeim hætti að þær girði fyrir að við útreikning á heildarlántökukostnaði og árlegri hlutfallstölu kostnaðar, sem birtur er lántaka við samningsgerðina, sé miðað við 0% verðbólgu en ekki þekkt verðbólgestig á lántökudegi.

Önnur spurningin

204. Framkvæmdastjórnin telur að 3. og 4. gr. tilskipunarinnar mæli fyrir um meginreglur við mat á því hvort tiltekinn samningsskilmáli sé óréttmætur en útiloki ekki notkun verðtryggingarákvæðis. Þetta sé einnig skýrt af 3. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar með hliðsjón af viðauka hennar sem staðfesti ekki aðeins að listi skilmálanna í 1. mgr. viðaukans sé eingöngu leiðbeinandi heldur sé l-liður 1. mgr., ef hann er lesinn með hliðsjón af d-lið 2. mgr., einnig skýr staðfesting á því að heimila megi verðtryggingarákvæði – með því eina skilyrði að slíkur skilmáli verði að innihalda rækilega útskýringu á aðferðinni sem beitt er við útreikning verðbreytinga.

205. Framkvæmdastjórnin leggur til að dómstóllinn svari annarri spurningunni með eftirfarandi hætti:

Tilskipun 93/13/EBE leggur, í grundvallaratriðum, ekki bann við skilmálum í samningum neytenda og veitenda um lán til fjármögnunar fasteignakaupa sem tengja afborganir við fyrir fram ákveðna vísitölu.

Þriðja spurningin

206. Að mati framkvæmdastjórnarinnar ætti að svara spurningunni neitandi þar sem ekkert kemur fram í tilskipun 93/13/EBE um það efni. Þannig sé, í d-lið 2. mgr. viðauka tilskipunarinnar, ekki kveðið á um nein sérstök skilyrði eða forsendur fyrir þeim þáttum sem taka beri mið af eða aðferð við útreikning.

207. Framkvæmdastjórnin leggur til að dómstóllinn svari þriðju spurningunni með eftirfarandi hætti:

Tilskipun 93/13/EBE takmarkar ekki svigrúm EES-ríkja til að þess að ákveða með lögum hvaða þættir skuli valda breytingum á hinni fyrir fram ákveðnu vísitölu eða eftir hvaða aðferðum þær breytingar skuli mældar.

Fjórða spurningin

208. Framkvæmdastjórnin telur að það sé landsdómstólsins að meta hvort telja beri að samið hafi verið sérstaklega um verðtryggingarákvæði að teknu tilliti til allra aðstæðna. Við slíkt mat verði að taka sérstakt tillit til 2. mgr. 3. gr tilskipunarinnar 93/13/EBE.

209. Framkvæmdastjórnin telur einnig að, við fyrstu sýn, virðist þær upplýsingar sem fylgja beiðni Héraðsdóms Reykjavíkur benda til þess að verðtryggingarákvæði hafi bæði verið staðlaður skilmáli hjá bankanum og hluti af stöðluðu skjali. Framkvæmdastjórnin telur jafnframt að ef bankinn haldi því engu að síður fram að samið hafi verið sérstaklega um samningsákvæðið beri hann sönnunarbyrði fyrir því að svo sé í samræmi við þriðja málslið 2. mgr. 3. gr. tilskipunarinnar.

210. Framkvæmdastjórnin leggur til að dómstóllinn svari fjórðu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Það kemur í hlut landsdómstóls að ákveða hvort samið hafi verið sérstaklega um tiltekinn samningsskilmála samkvæmt 2. mgr. 3. gr. tilskipunar 93/13/EBE.

Fimmta spurningin

211. Framkvæmdastjórnin heldur því fram að sú spurning vakni fyrst hvort segja megi að verðtryggingarákvæðið endurspegli „bindandi lög eða stjórnsýslufyrirmæli“ í skilningi 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar og sé því undanskilið gildissviði hennar. Í 13. tl. formálsorða tilskipunarinnar sé sú takmörkun útskýrð með þeim hætti að henni sé ætlað að ná til samningsskilmála sem stjórnist af ákvæðum landsréttar eða staðalskilmála sem gildi þegar aðilarnir hafi ekki samið sérstaklega um annað. Rökin að baki 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar séu þau að með réttu megi gera ráð fyrir því löggjafi aðildarríkis hafi þegar leitað jafnvægis milli allra réttinda og skyldna aðila ákveðinna tegunda samninga.⁵⁹

212. Framkvæmdastjórnin telur að verðtryggingin falli undir ákvæði laga nr. 38/2001. Samkvæmt 14. gr. þeirra laga sé verðtrygging sparifjár og lánsfjár heimil ef grundvöllur verðtryggingarinnar er vísitala neysliverðs sem Hagstofa Íslands reiknar. Þannig hafi löggjafinn með skýrum hætti vegið hagsmuni aðila lánsamninga og gefið kost á verðtryggingu með ákveðnum skýrt afmörkuðum skilyrðum.

213. Framkvæmdastjórnin telur að í þessu máli virðist notkun verðtryggingarákvæðis einungis vera valkostur: það sé heimilt samkvæmt landsrétti en ekki skylt og gildi ekki

⁵⁹ Vísað er til áður tilvitnaðs mál *RWE Vertrieb AG v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V.*, 28. mgr.

sjálfkrafa í tilvikum þar sem ekki hafi verið samið sérstaklega um það. Þar af leiðandi geti það ekki talist endurspeglar bindandi lög í skilningi 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar. Almenn sjónarmið um að túlka beri ákvæði EES-réttar sem miða að neytendavernd þröngt styðji þá niðurstöðu.⁶⁰

214. Framkvæmdastjórnin bendir einnig á að undanþága 2. mgr. 4. gr. tilskipunarinnar geti ekki náð til skilmála sem vísar til aðferðar sem ætlað er að breyta verði þeirrar þjónustu sem neytandanum er látin í té.⁶¹

215. Varðandi efni verðtryggingarákvæðisins tekur framkvæmdastjórnin fram að það sé landsdómstólsins að meta hvort tiltekinn samningsskilmáli sé óréttmætur ekki aðeins að teknu tilliti til þeirra atriða sem útlustuð eru í 3. og 4. gr. tilskipunarinnar heldur einnig kröfu 5. gr. um gagnsæi. Þetta sé sérstaklega mikilvægt þegar réttmæti samninga sem heimila verðbreytingar er metið.⁶² Framkvæmdastjórnin bendir enn fremur á að möguleikar neytandans til að sjá fyrir, á grundvelli skýrra og skiljanlegra forsendna, þær breytingar sem orðið geta séu sérstaklega mikilvægir við slíkar aðstæður.⁶³

216. Framkvæmdastjórnin heldur því fram að svarið við spurningunni um hvort verðtryggingarákvæðið hafi innihaldið rækilega útskýringu á aðferðinni við útreikning verðbreytinga, eins og krafa er gerð um í d-lið 2. mgr. viðauka tilskipunarinnar, sé afgerandi þáttur þessa máls. Slíkt geri neytandanum kleift að taka upplýsta ákvörðun áður en hann undirritar samninginn. Meðal viðeigandi þátta séu þau atriði sem vísað er til í a- og b-hluta þriðju spurningarinnar í beiðni landsdómstólsins ásamt tildrögum skilmálans í heild sinni auk allra annarra aðstæðna sem skipt geta máli þar með talið hvort skilmálinn sé í samræmi við ákvæði landsréttar um verðtryggingu.

217. Þá segir framkvæmdastjórnin að í þeim tilfellum þar sem vaxtagreiðslur af lánnum eru verðtryggðar sé ljóst að greiðsluáætlun geti, eðli málsins samkvæmt, ekki sagt til um nákvæmar afborganir í framtíðinni. Þó uppfylli skýr og afdráttarlaus yfirlýsing um að afborganirnar kunni að breytast í samræmi við tilgreinda vísitölu ásamt sérstakri tilvísun til þeirrar verðtryggingaraðferðar sem notast er við yfirleitt framangreind skilyrði um gagnsæi.

218. Framkvæmdastjórnin leggur til að dómstóllinn svari fimmtu spurningunni með eftirfarandi hætti:

⁶⁰ Vísað er til máls C-481/99 *Georg Heininger and Helga Heininger v Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG* [2001] ECR I-9945, 31. mgr.

⁶¹ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt*, 23. mgr.

⁶² Vísað er til áður tilvitnaðs máls *RWE Vertrieb AG v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V.*, 49. til 55. mgr.

⁶³ Vísað er til áður tilvitnaðs máls *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v Invitel Távközlési Zrt*, 28. mgr.

Það er landsdómstólsins að meta hvort samningsskilmáli um verðtryggingu afborgana af láni til fjármögnunar á fasteignakaupum skuli teljast hafa verið útskýrður fyrir neytanda með skýrum og skiljanlegum hætti. Slíkt mat verður að taka mið af nákvæmu orðalagi viðeigandi samningsskilmála og allra annarra aðstæðna, þar á meðal þeirra sem vísað er til í a- og b-hluta þriðju spurningar landsdómstólsins, auk viðeigandi ákvæða landsréttar um verðtryggingu.

Sjötta spurningin

219. Framkvæmdastjórnin telur að með sjöttu spurningunni sé leitað svars við því hvaða áhrif sú niðurstaða að samningsskilmáli teljist óréttmætur hefði og sérstaklega hvort skylt sé, að landsrétti, að sjá til þess að slíkur skilmáli teljist óskuldbindandi fyrir neytandann. Hvað þetta varðar telur framkvæmdastjórnin að í 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar sé skýrt kveðið á um að óréttmætir samningsskilmálar „séu ekki“ bindandi fyrir neytandann.⁶⁴

220. Framkvæmdastjórnin leggur til að dómstóllinn svari sjöttu spurningunni með eftirfarandi hætti:

Skýra ber 1. mgr. 6. gr. tilskipunar 93/13/EBE með þeim hætti að gerð sé krafa um að óréttmætir samningsskilmálar í skilningi 1. mgr. 3. gr. séu óskuldbindandi fyrir neytandann.

Carl Baudenbacher
Framsögumaður

⁶⁴ Vísað er til máls C-618/10 *Banco Español de Crédito SA v Joaquín Calderón Camino*, dómur frá 14. júní 2012, enn óbirtur, 62 og 63. mgr.